



TUTOR

Teachers' upskilling aiming at a holistic inclusivity in learning

Εισαγωγή στη Συμπεριληπτική Εκπαίδευση

Κεφάλαιο 0.3: Αναστοχαστικότητα και διερεύνηση του εαυτού

Υλικό Μελέτης

Αριθμός έργου: 101056515

Αριθμός συμφωνίας: 101056515 - TUTOR - ERASMUS-EDU-2021-PEX-TEACH-ACA

Περιεχόμενα

Ενότητα 0.3.1 [f2f]. Τι είναι οι προκαταλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες;	4
Εισαγωγή	4
Ποια είναι η επίδραση της αναστοχαστικότητας;	4
Προτεινόμενα αναγνώσματα:.....	13
Βιβλιογραφία	14
Ενότητα 0.3.1 [Αυτοκατευθυνόμενη]. Τι είναι οι προκαταλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες; 14	
Ενότητα 0.3.2 [f2f]. Τι είναι η αναστοχαστικότητα;	15
Εισαγωγή	15
Τι είναι η αναστοχαστικότητα;.....	15
Ο ρόλος της αναστοχαστικότητας στη διαμόρφωση διδακτικών πρακτικών	16
Ο αντίκτυπος της αναστοχαστικότητας στις αλληλεπιδράσεις των μαθητών	16
Διασφάλιση της ευθυγράμμισης με τη συμπεριληπτικότητα και την ισότητα.....	17
Πώς αμφισβητούμε τον εαυτό μας;	17
Γιατί διερευνούμε τον εαυτό μας;.....	21
Τι ψάχνουμε;	22
Ερωτήσεις προβληματισμού	22
Άλλες ερωτήσεις για προβληματισμό:.....	23
Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης.....	24
Αναφορές.....	24
Ενότητα 0.3.2. [Αυτοκατευθυνόμενη] Τι είναι η αναστοχαστικότητα;	25
Ενότητα 0.3.3. [Ασύγχρονη]. Στερεότυπα - Τι είναι τα στερεότυπα και πώς καταλήγουμε να τα έχουμε;	26
Εισαγωγή	26
Τι είναι τα στερεότυπα;	26
Πρόκληση και αποδόμηση των στερεοτύπων	30
Πώς αναπτύσσουμε προκαταλήψεις;.....	31
Ο αντίκτυπος των στερεοτύπων	34
Προκλητικά στερεότυπα	36
Ερωτήσεις προβληματισμού	37
0.3.3.7. Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης.....	37
Αναφορές.....	37
Ενότητα 0.3.4 [Αυτοκατευθυνόμενη]. Αξίες, πεποιθήσεις και προκαταλήψεις	39
Ενότητα 0.3.5. [Αυτοκατευθυνόμενη] Αμφισβητώντας τον εαυτό μας.....	40



Εισαγωγή στην Αναστοχαστικότητα και την αμφισβήτηση του εαυτού

Καλώς ήρθατε στο **Κεφάλαιο 0.3: Αναστοχαστικότητα και διερεύνηση του εαυτού**. Μια διερευνητική και αξιολογική μαθησιακή διαδρομή. Πρόκειται για μια ευκαιρία να διερευνήσετε τις αξίες, τις πεποιθήσεις, τις προκαταλήψεις σας και τους τρόπους με τους οποίους επηρεάζουν τις πρακτικές σας στην εκπαίδευση.

Πώς θα διεξαχθεί αυτό το Κεφάλαιο

Βασικές έννοιες σε αυτή την ενότητα είναι: **ασύγχρονος αυτοαναστοχασμός** που υποστηρίζεται από **διαδραστικές συζητήσεις**. Αναλύει την αξία της αναστοχαστικότητας και τη συμβολή της στη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων μέσω της συνειδητοποίησης των ατομικών προκαταλήψεων.

Πώς θα χρησιμοποιηθεί το εκπαιδευτικό υλικό

- **Βασικά αναγνώσματα:** Προκατάληψη: Θεμελιώδεις αρχές της αναστοχαστικότητας και της προκατάληψης
- **Ασκήσεις ημερολογίου:** Καταγράψτε αυτά που αποκομίζετε.
- **Σενάρια και μελέτες περιπτώσεων:** Εξετάστε πώς ξεδιπλώνονται οι προκαταλήψεις σε πραγματικές συνθήκες διδασκαλίας.

Μέχρι το τέλος αυτού του Κεφαλαίου, θα έχετε αναπτύξει τακτικές για την αξιολόγηση και την αναθεώρηση της πρακτικής σας ώστε να προωθήτε τη συμπεριληπτικότητα στη δουλειά σας.



Ενότητα 0.3.1 [f2f]. Τι είναι οι προκαταλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες;

Εισαγωγή

Σε αυτό το μάθημα, θα επανεξετάσουμε την αναστοχαστικότητα, τις προκαταλήψεις, τις πεποιθήσεις και τις αξίες στο πλαίσιο της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Θα διερευνήσουμε πώς ορίζεται η αναστοχαστικότητα και τη σημασία της στην προώθηση ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Θα εμβαθύνουμε στις έννοιες των σιωπηρών και ρητών προκαταλήψεων, στον τρόπο που εκδηλώνονται και στον αντίκτυπό τους στις εκπαιδευτικές πρακτικές και τα αποτελέσματα. Η κατανόηση αυτών των στοιχείων είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που σέβεται και αγκαλιάζει τη διαφορετικότητα, προωθεί την ισότητα και υποστηρίζει όλους τους μαθητές.

Τι είναι η αναστοχαστικότητα;

Η αναστοχαστικότητα είναι μια συνεχής διαδικασία αυτο-αναστοχασμού μέσω της οποίας τα άτομα δραστηριοποιούνται για να αποκτήσουν επίγνωση των ενεργειών, των συναισθημάτων και των αντιλήψεών τους. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει τη σύνδεση μεταξύ των προσωπικών μας σκέψεων και του κοινωνικού πλαισίου της κατάστασης.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτή την προσέγγιση, "η αναστοχαστική σκέψη είναι μια ενεργός, επίμονη και προσεκτική εξέταση των πεποιθήσεων ή της γνώσης υπό το φως των λόγων που την υποστηρίζουν και των περαιτέρω συμπερασμάτων στα οποία τείνει" (Dewey, 1910, σ. 6).

Ποια είναι η επίδραση της αναστοχαστικότητας;

"Τα σχολεία θα πρέπει να στοχεύουν στην ανάπτυξη των μαθητών σε στοχαστικά, αυτόνομα και ηθικά άτομα με τη συμμετοχή σε κριτικούς διαλόγους" (Dewey, 1916).

Σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας και Κανόνων Πρακτικής (2017), ο οποίος αναπτύχθηκε από το Κολέγιο Παιδαγωγών Προσχολικής Ηλικίας, ο κριτικός συμπεριληπτικός αναστοχασμός στην εκπαίδευση είναι ένας τρόπος αναστοχασμού που απαιτεί να εξετάζονται και να αμφισβητούνται οι πεποιθήσεις, οι παραδοχές και οι αντιλήψεις που πλαισιώνουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε και ανταποκρινόμαστε στους μαθητές και που διαμορφώνουν τις μαθησιακές εμπειρίες.



Κατά τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, είναι επομένως σημαντικό να δουλέψουμε πάνω στην αναστοχαστικότητα με τους μαθητές, η οποία θα τους επιτρέψει να κατανοήσουν τη θέση τους σε διάφορες καταστάσεις και να ανταποκριθούν σωστά σε αυτές. Αυτή η αναστοχαστική σκέψη προκύπτει από τις πρακτικές συνδημιουργίας και οι εκπαιδευτικοί και οι εκπαιδευτές πρέπει να δημιουργήσουν ένα παραγωγικό μαθησιακό περιβάλλον που να ευνοεί και να επιτρέπει ουσιαστικές συνεργασίες.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα την αναστοχαστικότητα -σε προσωπικό επίπεδο- είναι απαραίτητο να αναγνωρίσουμε τα στοχαστικά μας χαρακτηριστικά. Για το σκοπό αυτό, υπάρχουν δύο βασικοί τύποι δεικτών, δηλαδή θετικοί και αρνητικοί δείκτες, οι οποίοι αναφέρονται στους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να εκδηλωθεί η αναστοχαστικότητα στα άτομα, ιδίως σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα:

- **Θετικοί δείκτες:**

- **Φωνητική αναστοχαστικότητα:** περιλαμβάνει τη διατήρηση της αυτογνωσίας σχετικά με τις πράξεις, τα συναισθήματα και τις αντιλήψεις του ατόμου σε κοινωνικές καταστάσεις, ενώ παράλληλα "ελέγχει" τους άλλους εκφράζοντας σκέψεις και ανησυχίες. Αυτό αποσκοπεί στην απόκτηση βαθύτερης κατανόησης του κοινωνικού πλαισίου στο οποίο κινείται. Αυτό θεωρείται θετικός δείκτης επειδή περιλαμβάνει ενεργό, εξωτερικό αναστοχασμό. Εκφράζοντας σκέψεις και ανησυχίες, τα άτομα μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα το κοινωνικό τους πλαίσιο, να λάβουν ανατροφοδότηση από άλλα άτομα και να συμμετάσχουν σε ουσιαστικούς διαλόγους. Αυτή η διαδικασία, ενισχύει την αυτογνωσία και συμβάλλει σε ένα πιο περιεκτικό και συνεργατικό περιβάλλον.

- **Αντίκτυπος:** Η φωνητική αναστοχαστικότητα ενθαρρύνει την ανοιχτή επικοινωνία και την αμοιβαία κατανόηση, που είναι απαραίτητες για τη δημιουργία ενός παραγωγικού μαθησιακού περιβάλλοντος. Βοηθά τα άτομα να αποσαφηνίσουν τις σκέψεις τους και να ευθυγραμμίσουν τις ενέργειές τους με τους συλλογικούς στόχους της ομάδας ή της κοινότητας.

- **Σιωπηλή αναστοχαστικότητα:** περιλαμβάνει εσωτερική αυτογνωσία χωρίς να διατυπώνονται οι σκέψεις, δηλαδή τα άτομα κρατούν τους προβληματισμούς τους εσωτερικά. Θεωρείται θετικός δείκτης επειδή αντιπροσωπεύει εσωτερική αυτογνωσία. Τα άτομα που επιδίδονται σε σιωπηλή αναστοχαστικότητα είναι σε θέση να επεξεργάζονται τις σκέψεις



και τα συναισθήματά τους ιδιωτικά, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε βαθύτερη κατανόηση των κινήτρων και των συμπεριφορών τους.

- **Επιπτώσεις:** Συμβάλλει στην προσωπική ανάπτυξη και στη λήψη ηθικών αποφάσεων. Επιτρέπει στα άτομα να αξιολογούν κριτικά τις δικές τους πεποιθήσεις και παραδοχές, πράγμα που είναι θεμελιώδες για τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος.
- **Αρνητικοί δείκτες:**
 - **Η ηθική αναστοχαστικότητα:** σε αυτή τη διαδικασία, τα άτομα παλεύουν με την ιδέα του ποιοι πρέπει να είναι σε ένα καθορισμένο κοινωνικό πλαίσιο, συχνά εις βάρος της πιστότητας στις δικές τους πεποιθήσεις και αξίες. Αυτή η εσωτερική σύγκρουση τα εμποδίζει να συμμετάσχουν πλήρως στις κοινωνικές συναντήσεις. Πρόκειται για αρνητικό δείκτη, διότι περιλαμβάνει εσωτερική σύγκρουση μεταξύ των προσωπικών αξιών του ατόμου και των αντιληπτών προσδοκιών ενός κοινωνικού πλαισίου. Αυτή η σύγκρουση μπορεί να οδηγήσει σε αισθήματα έλλειψης αυθεντικότητας και να εμποδίσει την πλήρη εμπλοκή στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.
 - **Επιπτώσεις:** Μπορεί να εμποδίσει τα άτομα να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε συμπεριληπτικές εκπαιδευτικές πρακτικές. Όταν τα άτομα ασχολούνται με τη συμμόρφωση προς τις εξωτερικές προσδοκίες εις βάρος των δικών τους αξιών, μπορεί να είναι λιγότερο πιθανό να συμβάλουν ουσιαστικά στις προσπάθειες συνεργασίας.
 - **Κλονισμένη αναστοχαστικότητα:** τα άτομα, ενώ έχουν επίγνωση των πράξεων, των συναισθημάτων και των αντιλήψεών τους, χρησιμοποιούν αυτή την επίγνωση για να αυξήσουν το άγχος τους για τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, οδηγώντας σε συγκρούσεις που μπορεί να αισθάνονται ανέκιστα να αποτρέψουν. Πρόκειται για έναν αρνητικό δείκτη, επειδή περιλαμβάνει άγχος για τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Τα άτομα που βιώνουν αυτό το είδος αναστοχαστικότητας έχουν επίγνωση των πράξεων και των συναισθημάτων τους, αλλά αυτή η επίγνωση ενισχύει το άγχος τους και μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις.
 - **Επιπτώσεις:** Το άγχος και οι συγκρούσεις που συνδέονται με την κλονισμένη αναστοχαστικότητα μπορούν να διαταράξουν το



μαθησιακό περιβάλλον και να εμποδίσουν την συμπεριληπτική ανάπτυξη πρακτικών. Μπορεί να δημιουργήσει εμπόδια στην αποτελεσματική επικοινωνία και συνεργασία, καθώς τα άτομα μπορεί να αισθάνονται συγκλονισμένα και ανίκανα να εμπλακούν εποικοδομητικά.

Η αναστοχαστικότητα, είτε θετική είτε αρνητική, θα επηρεάσει σημαντικά τη δυναμική ενός συμπεριληπτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Ενώ η θετική αναστοχαστικότητα συμβάλλει σε μια εποικοδομητική μαθησιακή ατμόσφαιρα όπου τα άτομα μπορούν να προβληματιστούν σχετικά με τις θέσεις τους, να εμπλακούν με τους άλλους με νόημα και να συνδημιουργήσουν γνώση, υποστηρίζει επίσης την ανάπτυξη αυτόνομων και ηθικών ατόμων που είναι καλύτερα εξοπλισμένα για να περιηγηθούν σε πολύπλοκες κοινωνικές καταστάσεις.

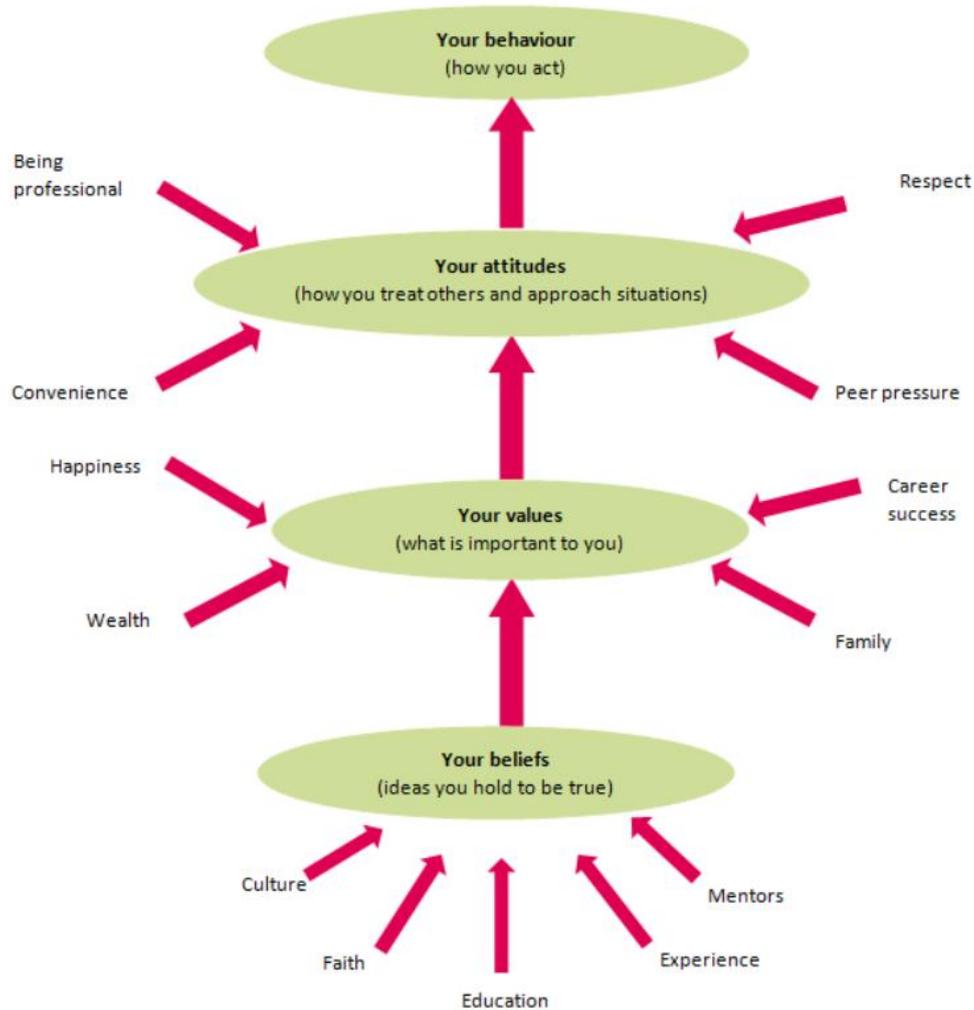
Αντίθετα, η αρνητική αναστοχαστικότητα μπορεί να εμποδίσει την προσωπική και ομαδική ανάπτυξη δημιουργώντας εσωτερικές συγκρούσεις και αυξάνοντας το άγχος, γεγονός που μπορεί να εμποδίσει τα άτομα να συμμετάσχουν πλήρως στη μαθησιακή διαδικασία. Η αντιμετώπιση αυτών των αρνητικών δεικτών είναι απαραίτητη για την προώθηση ενός περιβάλλοντος όπου όλα τα άτομα μπορούν να ευδοκιμήσουν.

Προσδιορισμός προσωπικών προκαταλήψεων

Για να εξασφαλιστεί ένα συμπεριληπτικό περιβάλλον, είναι ζωτικής σημασίας να μάθουμε για τις προκαταλήψεις, τις πεποιθήσεις και τις αξίες που διέπουν διάφορες πτυχές, όπως οι σκέψεις, οι συμπεριφορές και οι πράξεις μας, οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, η κρίση μας ή ακόμη και ο τρόπος επικοινωνίας, συνεργασίας και συναναστροφής με άλλα άτομα.

Τι είναι οι προκαταλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες;





1

Σύμφωνα με το Canadian Race Relations Foundation, οι προκαταλήψεις μπορούν να οριστούν ως μια υποκειμενική γνώμη, προτίμηση, προδιάθεση ή κλίση, που συχνά διαμορφώνεται χωρίς εύλογη αιτιολόγηση, η οποία επηρεάζει την ικανότητα ενός ατόμου ή μιας ομάδας να αξιολογήσει μια συγκεκριμένη κατάσταση αντικειμενικά ή με ακρίβεια.

Σύμφωνα με τον Beck JS (2011) "Οι βασικές πεποιθήσεις ορίζονται ως θεμελιώδεις, άκαμπτες, απόλυτες και γενικευμένες πεποιθήσεις που έχουν οι άνθρωποι για τον εαυτό τους, τους άλλους, τον κόσμο και/ή το μέλλον". Αυτές οι πεποιθήσεις διαμορφώνονται από

¹ <https://www.iaa.govt.nz/for-advisers/adviser-tools/ethics-toolkit/personal-beliefs-values-attitudes-and-behaviour/#:~:text=What%20is%20a%20personal%20value,see%20it%20as%20being%20important.>

διάφορες επιρροές, όπως το πολιτισμικό υπόβαθρο, η ανατροφή, η εκπαίδευση, οι προσωπικές εμπειρίες και οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις.

Από την άλλη πλευρά, οι αξίες είναι σταθερές μακροχρόνιες πεποιθήσεις σχετικά με το τι είναι σημαντικό για ένα άτομο. Οι προσωπικές αξίες είναι "ευρείς επιθυμητοί στόχοι που παρακινούν τις ενέργειες των ανθρώπων και χρησιμεύουν ως κατευθυντήριες αρχές στη ζωή τους"²

Γίνονται πρότυπα βάσει των οποίων οι άνθρωποι οργανώνουν τη ζωή τους και κάνουν τις επιλογές τους. Μια πεποίθηση θα εξελιχθεί σε αξία όταν η δέσμευση του ατόμου σε αυτήν αυξάνεται και τη θεωρεί σημαντική.

Οι προσωπικές σας πεποιθήσεις και αξίες λειτουργούν ως φίλτρα που διαμορφώνουν την αντίληψή σας για τον κόσμο, τον εαυτό σας και τους άλλους. Σύμφωνα με τον Bandura (1977), η θεωρία της κοινωνικής μάθησης υποστηρίζει ότι τα άτομα αναπτύσσουν αυτές τις πεποιθήσεις και τις αξίες μέσω της παρατήρησης και της μίμησης των άλλων, ιδίως κατά την παιδική ηλικία. Μέσω των αλληλεπιδράσεων με την οικογένεια, τους εκπαιδευτικούς, τους συνομηλίκους και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα παιδιά εσωτερικεύουν τα κυρίαρχα μηνύματα, τους κανόνες και τις στάσεις του πολιτισμού και της κοινότητάς τους. Ενώ οι προσωπικές πεποιθήσεις και αξίες αποτελούν θεμελιώδεις κινητήριες δυνάμεις των ενεργειών, των σκέψεων και των συμπεριφορών μας, όπως η πίστη στις ικανότητές μας ή η εκτίμηση της δικαιοσύνης, διαφέρουν από τις προκαταλήψεις. Ωστόσο, όταν ορισμένα πολιτισμικά μηνύματα απορροφώνται, μπορούν μερικές φορές να οδηγήσουν στην ανάπτυξη τόσο ασυνείδητων όσο και συνειδητών προκαταλήψεων. Αυτές οι προκαταλήψεις, με τη σειρά τους, μπορούν να επηρεάσουν την επαγγελματική σας πρακτική, τη λήψη αποφάσεων και την κρίση σας, επηρεάζοντας ενδεχομένως τους μαθητές και τις οικογένειές τους μέσω των τρόπων με τους οποίους βλέπετε, συζητάτε και αντιδράτε στις κοινωνικές διαφορές.

"Όταν γνωρίζετε ποιες είναι οι πεποιθήσεις και οι προκαταλήψεις σας, μπορείτε να δημιουργήσετε καλύτερα ενημερωμένες πρακτικές για την πρόληψη ακούσιων μηνυμάτων, συμπεριφορών και πράξεων διακρίσεων" (Guerra & Nelson, 2009).

² Sagiv L, Roccas S, Cieciuch J, Schwartz SH. [Προσωπικές αξίες στην ανθρώπινη ζωή](#). Nature Human Behaviour. 2017 Sep;1(9):630



Η δημιουργία υποθέσεων είναι αναπόφευκτη και συχνά προκύπτει από την έλλειψη κατανόησης διαφόρων καταστάσεων, ανθρώπων ή ακόμη και αλληλεπιδράσεων που δεν καταφέρνουμε να κατανοήσουμε πλήρως. Αυτές οι υποθέσεις δεν είναι εγγενώς αρνητικές, στην πραγματικότητα, οι προκαταλήψεις πιστεύεται ότι εξυπηρετούν έναν εξελικτικό σκοπό ως γνωστικές "συντομεύσεις" που επιτρέπουν στα άτομα να λαμβάνουν γρήγορες αποφάσεις χωρίς να εξετάζουν διεξοδικά όλα τα διαθέσιμα στοιχεία. Ωστόσο, μπορεί να είναι προβληματικές εάν έχουν τις ρίζες τους σε στερεότυπα, αρνητικές πεποιθήσεις ή απόψεις για συγκεκριμένες καταστάσεις ή πληθυσμούς. Αυτές οι υποθέσεις βασίζονται συνήθως σε γνώσεις, μαθήματα, πεποιθήσεις, προκαταλήψεις ή αξίες που μας μεταβιβάζονται από το περιβάλλον μας (συμπεριλαμβανομένων των οικογενειών, των μελών της κοινότητας, των εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων). Μπορούν επίσης να θεμελιωθούν σε δικές μας προηγούμενες προσωπικές και επαγγελματικές εμπειρίες- ή ακόμη και από μακροχρόνια πολιτιστικά πρότυπα που έχουν καθιερωθεί στην κοινωνία και μεταφράζονται σε βαθιά ριζωμένες ιδέες για ανθρώπους, πολιτισμούς, κοινότητες ή κοινωνικές καταστάσεις.

Οι προκαταλήψεις παίρνουν ποικίλες μορφές και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τον τρόπο με τον οποίο εκπαιδευτικοί και εκπαιδευόμενοι αλληλεπιδρούν στα μαθησιακά τους περιβάλλοντα. Αυτές οι προκαταλήψεις και οι απόψεις μπορούν να εκδηλωθούν με διάφορους τρόπους, όπως μέσω μεθόδων διδασκαλίας, πρακτικών βαθμολόγησης ή ακόμη και μέτρων προσβασιμότητας. Οι προκαταλήψεις μπορεί να είναι είτε σιωπηρές είτε ρητές, αλλά είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι και οι δύο μπορούν να οδηγήσουν σε συμπεριφορές διακρίσεων και αρνητικές επιπτώσεις στους εκπαιδευόμενους:

Σιωπηρή προκατάληψη: Αυτή αναφέρεται σε στάσεις ή στερεότυπα που επηρεάζουν την κατανόηση, τις ενέργειες και τις αποφάσεις μας με ασυνείδητο τρόπο, ο οποίος μπορεί συχνά να ενεργοποιείται ακούσια χωρίς επίγνωση. Οι σιωπηρές προκαταλήψεις μπορούν να επηρεάσουν τις ενέργειες, τις αντιδράσεις, τις αντιλήψεις, ακόμη και τις κρίσεις, οδηγώντας ενδεχομένως σε δυσμενή μεταχείριση των μαθητών και των φοιτητών.

- **Σενάριο:** Ένας δάσκαλος δίνει εν αγνοία του περισσότερη θετική ανατροφοδότηση και προσοχή στους μαθητές που μιλούν άπταιστα αγγλικά, ενώ οι μαθητές που μαθαίνουν αγγλικά εμπλέκονται λιγότερο.
- **Επιπτώσεις:** Αυτό εμποδίζει τη γλωσσική τους ανάπτυξη και την ακαδημαϊκή τους πρόοδο.



Ρητή προκατάληψη: Αυτή περιλαμβάνει μια συνειδητή προτίμηση ή αποστροφή προς ένα πρόσωπο ή μια ομάδα ανθρώπων, η οποία προκύπτει από σκόπιμες σκέψεις που μπορούν να εντοπιστούν και να κοινοποιηθούν.

- **Σενάριο:** Ένας δάσκαλος εκφράζει ανοιχτά την πεποίθηση ότι τα αγόρια είναι από τη φύση τους καλύτερα στις φυσικές επιστήμες από ό,τι τα κορίτσια και, ως εκ τούτου, παρέχει περισσότερη ενθάρρυνση και πόρους στους άρρενες μαθητές.
- **Επιπτώσεις:** Αυτό επηρεάζει τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις και τις μελλοντικές τους φιλοδοξίες για σταδιοδρομία σε τομείς STEM.

Τόσο οι έμμεσες όσο και οι ρητές προκαταλήψεις μπορούν να οδηγήσουν σε πρακτικές διακρίσεων, όπως ο ρατσισμός, ο ηλικιακός ρατσισμός ή η ομοφοβία. Όλες οι μορφές προκατάληψης μπορούν να έχουν βαθύτατο αντίκτυπο στις εκπαιδευτικές εμπειρίες των μαθητών και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προώθηση ενός πραγματικά συμπεριληπτικού μαθησιακού περιβάλλοντος.

Πώς να αντιμετωπίσουμε τις δικές μας προκαταλήψεις;

Αν και οι άνθρωποι μπορούν να αντιληφθούν την προκατάληψη των άλλων, σπάνια μπορούν να εντοπίσουν τις δικές τους προκαταλήψεις.

1. Η ανάπτυξη ισχυρών προγραμμάτων Διαφορετικότητας, Ισότητας και Συμπερίληψης είναι ζωτικής σημασίας για τη μείωση των προκαταλήψεων στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, με στόχο την προώθηση μιας μαθησιακής ατμόσφαιρας που εκτιμά και σέβεται τις διαφορετικές εμπειρίες, απόψεις, υπόβαθρα και ανθρώπους. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν:
 - a. Διαφορετικά προγράμματα σπουδών: πρέπει να διασφαλίζεται ότι το πρόγραμμα σπουδών ενσωματώνει ένα ευρύ φάσμα απόψεων, ταυτοτήτων, εμπειριών, πολιτισμών και φωνών, ώστε οι μαθητές να μπορούν να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους και τις δικές τους εμπειρίες στους χρησιμοποιούμενους μαθησιακούς πόρους.
 - b. Πολιτική συμπερίληψης: τα εκπαιδευτικά κέντρα θα πρέπει να επανεξετάσουν και να επικαιροποιήσουν τις εσωτερικές πολιτικές προκειμένου να διασφαλίσουν ότι δεν υπάρχουν πλέον εμπόδια ή πρακτικές διακρίσεων και ότι η πολυμορφία και η συμπερίληψη προωθούνται ενεργά.



- c. Επαγγελματική ανάπτυξη: είναι ζωτικής σημασίας η συνεχής κατάρτιση των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών και του λοιπού προσωπικού που σχετίζεται με το κέντρο, σε θέματα που αφορούν τις προκαταλήψεις, την πολιτισμική επάρκεια και τις πρακτικές διδασκαλίας χωρίς αποκλεισμούς.
 2. Η προώθηση πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς στην τάξη είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος μάθησης χωρίς αποκλεισμούς. Περιλαμβάνει:
 - a. Ποικιλομορφία του αναγνωστικού υλικού: ενσωμάτωση ποικίλης βιβλιογραφίας και πηγών από διάφορους πολιτισμούς, υπόβαθρο και απόψεις, με στόχο τη διεύρυνση των προοπτικών των μαθητών και την προβολή των εμπειριών συγκεκριμένων περιθωριοποιημένων ομάδων.
 - b. Μαθητοκεντρική μάθηση: επιτρέψτε στους μαθητές να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους και να συμμετέχουν σε ανοιχτές συζητήσεις, προωθώντας το διάλογο και την κριτική σκέψη, ενώ παράλληλα επιβάλλετε έναν κώδικα δεοντολογίας που καταδικάζει κάθε μορφή διακρίσεων και ρητορικής μίσους.
 - c. Συμπεριληπτική Γλώσσα: η πρωτοβουλία αυτή αποσκοπεί στην αποφυγή της χρήσης έμφυλης ορολογίας, στην τήρηση των πολιτισμικών ευαισθησιών και στη χρήση του σωστού ονόματος και των ανωνυμιών των μαθητών. Αυτό περιλαμβάνει την ευαισθητοποίηση και τον σεβασμό προς το διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, τις πεποιθήσεις, τις πρακτικές και τις αξίες των άλλων. Περιλαμβάνει την προσεκτική επιλογή λέξεων και εκφράσεων που δεν προσβάλλουν, περιθωριοποιούν ή παραποιούν άτομα ή ομάδες με βάση την πολιτισμική τους ταυτότητα.
 3. Η καλλιέργεια μιας κουλτούρας σεβασμού και ενσυναίσθησης είναι θεμελιώδους σημασίας για την αντιμετώπιση των προκαταλήψεων, που επεκτείνεται στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μαθητών, του προσωπικού και της ευρύτερης κοινότητας της εκπαιδευτικής μονάδας.
 - a. Πρωτοβουλίες κατά του εκφοβισμού: Στόχος είναι η αντιμετώπιση όχι μόνο του σωματικού, αλλά και του διαδικτυακού και λεκτικού εκφοβισμού, ενώ παράλληλα ενθαρρύνεται η παρέμβαση των παρευρισκομένων και προωθείται ένα ασφαλές περιβάλλον.
 - b. Καθοδήγηση από ομοτίμους: καθιερώνεται ένα πρόγραμμα καθοδήγησης από ομοτίμους όπου οι μεγαλύτεροι μαθητές μπορούν να παρέχουν



υποστήριξη και καθοδήγηση στους νέους, καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση και τις αξίες της συμπεριληπτικότητας.

c. Εμπλοκή της κοινότητας: εμπλέξτε σε αυτή τη διαδικασία τους γονείς, το προσωπικό, τους μαθητές, ακόμη και τις τοπικές κοινότητες σε συζητήσεις σχετικά με τις προκαταλήψεις και τη συμπεριληπτικότητα, ενισχύοντας τη δέσμευση σε αυτές τις αρχές.

4. Η παρακολούθηση της προόδου αποτελεί τη βασική πτυχή της παρέμβασης, επιτρέποντας στις εκπαιδευτικές μονάδες να αναλύουν και να αξιολογούν την πρόοδο, διασφαλίζοντας ότι οι προσπάθειες καταπολέμησης των προκαταλήψεων είναι επιτυχείς.

a. Έρευνες και ανατροφοδότηση: συλλογή ανατροφοδότησης από το προσωπικό, τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευόμενους για την παρακολούθηση του αντίκτυπου αυτών των πρωτοβουλιών.

Προτεινόμενα αναγνώσματα:

College of Early Childhood Educators. (2017). Code of Ethics and Standards of practice. En College Of Early Childhood Educators. Recuperado 6 de julio de 2024, de https://www.college-ece.ca/wp-content/uploads/2021/10/Code_and_Standards_2017-7.pdf

College of Early Childhood Educators. (2020). Practice Guideline - Diversity and Culture. En College Of Early Childhood Educators. Recuperado 6 de julio de 2024, de https://www.college-ece.ca/wp-content/uploads/2021/10/Practice_Guideline_Diversity_Culture-3.pdf

Dewey, J. (1910). How We Think. Lexington, MA: D.C. Heath and Company. <https://doi.org/10.1037/10903-000>

Guerra, P. L., & Nelson, S. W. (2009). Changing professional practice requires changing beliefs. *Phi Delta Kappan*, 90(5), 354-359.

Himmelstein, J., & Gopalakrishnan, G. (2017, October). Tackling implicit and explicit bias through games that teach workplace diversity. In *European Conference on Games Based Learning* (pp. 244-252). Academic Conferences International Limited.

Lin, M., Lake, V. E., & Rice, D. (2008). Teaching anti-bias curriculum in teacher education programs: What and how. *Teacher Education Quarterly*, 35(2), 187-200.

Patricia Poitevien, Cynthia Osman (2018); Tackling Implicit and Explicit Bias Through Objective Structured Teaching Exercises for Faculty. *J Grad Med Educ* 1 June 2018; 10 (3): 353–354. doi: <https://doi.org/10.4300/JGME-D-17-00906.1>



Βιβλιογραφία

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Beck JS. (2011) *Cognitive behavior therapy: Basics and beyond*. Guilford press;

Ενότητα 0.3.1 [Αυτοκατευθυνόμενη]. Τι είναι οι προκαταλήψεις, οι πεποιθήσεις και οι αξίες;

Αυτή η ενότητα αποτελεί μέρος της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης. Αναζητήστε το αντίστοιχο αρχείο στην πλατφόρμα



Ενότητα 0.3.2 [f2f]. Τι είναι η αναστοχαστικότητα;

Εισαγωγή

Στην εκπαίδευση, η αναστοχαστικότητα είναι η πρακτική των εκπαιδευτικών που αναλύουν τις πεποιθήσεις τους ή τις υποτιθέμενες αλήθειες σχετικά με τη διδασκαλία, τόσο από την άποψη του περιεχομένου όσο και της μεθόδου, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι εσωτερικές καταστάσεις διαμορφώνουν τις αλληλεπιδράσεις με τους μαθητές. Σε αυτή την ενότητα θα διερευνήσουμε την ιδέα της αναστοχαστικότητας, γιατί έχει υποστηριχθεί ότι οι επαγγελματίες της εκπαίδευσης πρέπει να αυτοεξετάζονται και να μπορούν να πραγματοποιήσουν αυτό που έχει περιγραφεί ως αναστοχαστική ανάλυση. Οι εκπαιδευόμενοι θα είναι προετοιμασμένοι να εργαστούν πάνω στις δικές τους παραδοχές που μπορεί να στέκονται εμπόδιο στη δημιουργία περιβαλλόντων μάθησης χωρίς αποκλεισμούς στο τέλος αυτής της ενότητας.

Τι είναι η αναστοχαστικότητα;

Η αναστοχαστικότητα, σε αντίθεση με αυτή την άνετη και αιτιολογημένη δομή της βεβαιότητας, είναι η πράξη ή η πρακτική της αυτογνωσίας, η οποία συνίσταται στη συνεχή κριτική εξέταση των πεποιθήσεων, των αξιών και των προκαταλήψεων. Στην εκπαίδευση, πρέπει να αξιολογούμε ποιες σκέψεις και ενέργειες ευθυγραμμίζονται με τις αρχές της συμπερίληψης, ώστε όλοι να έχουν την ευκαιρία για παρόμοιες ή καλύτερες μαθησιακές εμπειρίες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αποκτήσουν εικόνα της δικής τους νοοτροπίας, του τρόπου που σκέφτονται και των συναισθημάτων που καθοδηγούν αυτές τις διαδικασίες σκέψης. Η μέθοδος αυτή είναι πολύτιμη σε διάφορους τομείς, όπως:

Επίγνωση των προκαταλήψεων και των υποθέσεων: Μέσω της αναστοχαστικότητας, οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν προκαταλήψεις και παραδοχές που μπορεί να κρύβονται πέρα από την αντίληψή τους.

Κατανόηση του αντίκτυπου των προσωπικών εμπειριών: Οι προσωπικές εμπειρίες, το πολιτισμικό υπόβαθρο και οι αξίες των εκπαιδευτικών διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν την εκπαίδευση και αλληλεπιδρούν με τους μαθητές.

Βελτίωση της ανταπόκρισης στη διαφορετικότητα των φοιτητών: Οι αναστοχαστικές πρακτικές βοηθούν τους εκπαιδευτικούς να προσαρμοστούν καλύτερα στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών τους.

Ενίσχυση της ενσυναίσθησης και της σύνδεσης: βοηθώντας τους εκπαιδευτικούς να λάβουν υπόψη τους τις προοπτικές και τις εμπειρίες των μαθητών τους.

Ευθυγράμμιση της πρακτικής με τα δεοντολογικά πρότυπα: Όταν οι εκπαιδευτικοί αξιολογούν αναστοχαστικά αν η πρακτική τους είναι σε αρμονία με την ηθική της συμπερίληψης και της ισότητας.

Ενίσχυση της αυτοεξέτασης μέσω της αναστοχαστικότητας

Η αναστοχαστικότητα οδηγεί σε εμπεριστατωμένη ανάλυση, ως η διαδικασία κριτικής εξέτασης των δικών σας αξιών, προκαταλήψεων και παραδοχών με βάση τις οποίες εργάζεστε καθημερινά μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας.

Μια εργαλειοθήκη κατά των προκαταλήψεων (με την κατάλληλη για την ηλικία χρήση που συνηθίζεται στην προσχολική εκπαίδευση) μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά σε όλα τα αναπτυξιακά και εκπαιδευτικά επίπεδα. Τα στοιχεία κατανέμονται περαιτέρω μεταξύ μιας



εργαλειοθήκης που απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς για τη συστηματική αξιολόγηση των δικών τους προκαταλήψεων και παραδοχών. Οι εκπαιδευτικοί έχουν έτσι τη δυνατότητα, μέσω αυτού του εργαλείου:

1. **Προσδιορισμός προσωπικών προκαταλήψεων:** Αναλογιστείτε τα βαθιά ριζωμένα στερεότυπα ή υποθέσεις που μπορεί να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται ή αλληλεπιδρούν με τους μαθητές.
2. **Εξετάστε το υλικό της τάξης:** Διασφαλίστε ότι τα διδακτικά μέσα είναι χωρίς αποκλεισμούς και ποικίλα, αντιπροσωπεύοντας διάφορους πολιτισμούς και προοπτικές.
3. **Αξιολογήστε τις αλληλεπιδράσεις των μαθητών:** Εξετάστε αν όλοι οι μαθητές αισθάνονται ότι τους βλέπουν, τους υποστηρίζουν και τους συμπεριλαμβάνουν στις δραστηριότητες και τις συζητήσεις της τάξης.
4. **Τροποποιήστε τις διδακτικές πρακτικές:** Προσαρμόστε τα σχέδια μαθημάτων, τη διαχείριση της τάξης και τις στρατηγικές εμπλοκής των μαθητών για την προώθηση της ισότητας και της συμπερίληψης.

Η ενθάρρυνση των εκπαιδευτικών να ασχοληθούν με εργαλεία όπως η εργαλειοθήκη κατά των προκαταλήψεων μπορεί να προσφέρει μια **πρακτική πορεία** για την εφαρμογή της αναστοχαστικότητας στην καθημερινή τους πρακτική, ενώ παράλληλα θα αντιμετωπίσει τα βαθύτερα επίπεδα αυτοεξέτασης που απαιτούνται για μια ουσιαστική αλλαγή.

Ο ρόλος της αναστοχαστικότητας στη διαμόρφωση διδακτικών πρακτικών

1. **Αποκάλυψη ασυνείδητων προκαταλήψεων:** Αυτό μπορεί να αρχίσει να αναδεικνύει ακούσιες πεποιθήσεις που επηρεάζουν τις αποφάσεις στην τάξη.
2. **Επιρροή της προσωπικής και επαγγελματικής ταυτότητας:** Κάθε εκπαιδευτικός φέρνει στην τάξη μια αίσθηση του εαυτού του, η οποία διαμορφώνεται από το ποιος είναι και από πού προέρχεται όσον αφορά το πολιτισμικό υπόβαθρο, την εκπαίδευση, την κοινωνική θέση. Η αναστοχαστικότητα εξετάζει πώς αυτές οι ταυτότητες παίζουν ρόλο στην παιδαγωγική μας.
3. **Δυναμική προσαρμογή των στρατηγικών διδασκαλίας:** Ο αναστοχασμός δεν είναι ένας απλός στοχασμός αλλά μάλλον μια συνεχής διαδικασία στοχασμού που αλλάζει με κάθε νέο μάθημα και κέρδος συνειδητοποίησης. Οι αναστοχαστικοί εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να παρακολουθούν και να ανταποκρίνονται σχετικά με τον τρόπο που διδάσκουν, ώστε η διδασκαλία τους να ανταποκρίνεται καλύτερα στους μαθητές που βρίσκονται μπροστά τους.

Ο αντίκτυπος της αναστοχαστικότητας στις αλληλεπιδράσεις των μαθητών

1. **Χτίζοντας σχέσεις ενσυναίσθησης:** Η αναστοχαστικότητα επιτρέπει στους εκπαιδευτές να εκτιμούν βαθύτερα τις πολυποικίλες γεύσεις των ακαδημαϊκών εμπειριών των φοιτητών τους, να διερευνούν στοχαστικά πώς μπορούν να το κάνουν αυτό σε δύσκολα ή πολύπλοκα σενάρια και να το προεκτείνουν στο πώς το κάνουν αυτό όπου υπάρχουν εμπόδια.



2. **Προκαλώντας τις δυναμικές εξουσίας:** Αυτό επιστρέφει στο παραπάνω σημείο, αλλά πρέπει να αναφερθεί, δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικοί έχουν μεγάλη δύναμη σε όλες σχεδόν τις άλλες πτυχές εκτός του εκπαιδευτικού πλαισίου. Η αναστοχαστικότητα απαιτεί επίσης από τους εκπαιδευτές να εξετάσουν πώς χρησιμοποιούν αυτή τη δύναμη και τις συνέπειες που προκύπτουν για τη δέσμευση ή τις επιδόσεις των μαθητών.
3. **Ενθάρρυνση της κριτικής παιδαγωγικής:** (η εκπαίδευση ως πρακτική της ελευθερίας, μαθητές και καθηγητές μαθαίνουν μαζί σε διάλογο) είναι εγγενώς συνδεδεμένη με τις ρίζες της κριτικής παιδαγωγικής.

Διασφάλιση της ευθυγράμμισης με τη συμπεριληπτικότητα και την ισότητα

1. **Ενσωμάτωση ηθικών προβληματισμών:** Η ηθική ωθεί τους εκπαιδευτικούς να ρωτούν για τους λόγους που κάνουν αυτό που κάνουν προς την κατεύθυνση της συμπεριληπτικότητας και της ισότητας.
2. **Μετασηματισμός της κουλτούρας της τάξης:** Αλλαγή της κουλτούρας της τάξης σε ένα μαθησιακό περιβάλλον που εκτιμά τη διαφορετικότητα και όλοι οι μαθητές λαμβάνουν μια εκπαίδευση που παίρνει υπόψη την ευαλωτότητα. Η χρήση της ευαλωτότητας στην εκπαίδευση σημαίνει την καθιέρωση μιας κουλτούρας στην τάξη όπου οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί αισθάνονται αρκετά άνετα ώστε να μας δείξουν ποιοι πραγματικά είναι, να πουν αυτό που πραγματικά έχουν στο μυαλό τους, να είναι τολμηροί και διαφανείς, να κάνουν λάθη δημοσίως χωρίς να φοβούνται ότι θα γελοιοποιηθούν, θα βαθμολογηθούν ή θα συκοφαντηθούν. Σε μια τέτοια κουλτούρα, η ευαλωτότητα ΔΕΝ θεωρείται κάτι για το οποίο πρέπει να ντρεπόμαστε, αντίθετα συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με τη μάθηση, την ανάπτυξη και τη συμπεριληπτικότητα.
3. **Υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης:** Αναφέρεται στο να γίνουν για τον εαυτό τους, οι εκπαιδευτικοί, στοχαστικοί και ανοιχτοί σε εμπειρίες επαγγελματικής ανάπτυξης ως δια βίου εκπαιδευόμενοι. Αυτό ενθαρρύνει έναν συστηματικό τρόπο διδασκαλίας, με τον οποίο ο εκπαιδευτικός θα προσπαθεί να εξετάζει διαρκώς κριτικά τους κανόνες να προσπαθεί και να βελτιώνεται με όσα μαθαίνει από τον περίγυρό του.

Πώς αμφισβητούμε τον εαυτό μας;

Η αυτό-διερεύνηση είναι μια μορφή λογικού αναστοχασμού που οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναγνωρίσουν στους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνουν συμπεριληπτικές πρακτικές διδασκαλίας και ισότητα. Δεν αναφέρεται απλώς στο 'να τσεκάρει κάποιος το κατάλληλο τετραγωνίδιο', αλλά να είναι ανοιχτός και να αφιερώνει χρόνο για να κοιτάξει τον εαυτό του από μέσα. Η τήρηση ημερολογίου, ο κριτικός αναστοχασμός, η ανατροφοδότηση από ομότιμους και η ανάλυση σεναρίων λειτουργούν ως ένα ολοκληρωμένο σύνολο βημάτων για να έρθουν στην επιφάνεια οι κρυφές αφορμές που επηρεάζουν τη διδακτική μας πρακτική. Η αυτό-διερεύνηση απαιτεί μια δομημένη προσέγγιση του αναστοχασμού:

- **Ημερολόγιο: Η δύναμη της τεκμηρίωσης**

Το θεμέλιο αυτής της διαδικασίας είναι η διαδικασία αυτο-διερεύνησης με τη χρήση ημερολογίου. Πρόκειται για κάτι περισσότερο από ένα καθημερινό ημερολόγιο ή ένα σχέδιο



μαθήματος- πρόκειται για σκόπιμη γραφή του νου, της καρδιάς και της ζωής με τρόπους που επιτρέπουν την αναστοχαστικότητα. Ημερολόγιο: Δεν είναι μόνο ένας αναστοχασμός για την πρακτική, αλλά και για να δούμε τα μοτίβα που μπορούν να παρατηρηθούν στις σκέψεις και τις συμπεριφορές μας με την πάροδο του χρόνου. Αυτή είναι μια καλή αιτιολογία για να γράψετε- αλλά το γράψιμο από μόνο του είναι μια σπουδαία μέθοδος για να καθαρίσετε κάπως/βοηθήσετε να τακτοποιήσετε σκέψεις που διαφορετικά μπορεί να περιφέρονται ή που μπορεί να βρεθείτε να προτιμάτε να μην αντιμετωπίζετε. Με την πάροδο του χρόνου αρχίζουν να αναδύονται μοτίβα και γίνεται φανερό ότι είτε παίζει ρόλο η ασυνείδητη προκατάληψη είτε οι σταθερές ρουτίνες μπορούν να δοκιμαστούν στο δρόμο, να διαχωριστούν και να εξεταστούν κατάλληλα. Η τήρηση ημερολογίου προσφέρει μια προσωπική ιστορία που μπορεί να διαβαστεί και να επανερμηνευτεί – κάνετε μαζί την ανάπτυξη του χαρακτήρα σας όχι μόνο σε προσωπικό αλλά και σε επαγγελματικό επίπεδο. Παρέχει έναν καλά ενσωματωμένο χώρο για τους εκπαιδευτικούς ώστε να αναγνωρίζουν, να ονομάζουν και να εκφράζουν προκλητικά συναισθήματα ή ιδέες χωρίς φόβο, χωρίς κριτική και χωρίς να χαρακτηρίζονται από τους άλλους - με άλλα λόγια μια ειλικρινή ενδοσκοπήση. Η τήρηση ημερολογίου επιτρέπει την εκμετάλλευση ενός χώρου για τον εκπαιδευόμενο ώστε να εμπλακεί πραγματικά σε πολλές ασφαλείς ενδοσκοπήσεις που δεν γίνονται εύκολα με οποιαδήποτε άλλη μορφή. Μπορεί να παλέψουν με αυτά που εντοπίζουν, αλλά με λιγότερους κινδύνους από ό,τι αν το έκαναν μπροστά σε άλλους ή με άλλους.

- **Κριτικός προβληματισμός: Αμφισβήτηση βαθιά ριζωμένων πεποιθήσεων**

Ο κριτικός αναστοχασμός είναι η διαδικασία του βαθύ προβληματισμού, της διασταύρωσης και της αμφισβήτησης των ενεργειών ή των αποφάσεών σας. Μόλις ξεκινήσετε και παρατηρήσετε αντιδράσεις, σκέψεις ή υποθέσεις, μπορείτε να εμβαθύνετε: να θέσετε στον εαυτό σας πιο εμπεριστατωμένες ερωτήσεις όπως "Γιατί αντέδρασα με αυτόν τον τρόπο;" ή "Τι υπέθεσα για αυτόν τον μαθητή ή αυτή την κατάσταση;". Αυτό οδηγεί τους εκπαιδευτικούς να αναζητήσουν ποιοι λόγοι διέπουν τις ενέργειές τους, αντί να προσπαθούν ακόμα να δικαιολογήσουν ορισμένες συμπεριφορές, όπως μπορεί να κάνουν ασυνείδητα. Με το να εστιάζει την προσοχή σε εκείνους που θα επηρεαστούν περισσότερο από τις πρακτικές σας, η κριτική αναστοχαστικότητα αναγκάζει τους εκπαιδευτικούς να ξεπεράσουν τις άμεσες δικαιολογίες που έχουν στο μυαλό τους και να περάσουν σε ένα πεδίο όπου πρέπει να σκεφτούν τις πιο σημαντικές συνέπειες αυτών που κάνουν, σκέφτονται και δρουν. Ένας εκπαιδευτικός μπορεί να σκεφτεί για παράδειγμα γιατί επιλέγει πάντα τους ίδιους μαθητές για να απαντήσουν στις ερωτήσεις στην τάξη. Μετά από λίγο περισσότερη σκέψη, μπορεί να ανακαλύψει ότι υποσυνείδητα βλέπει αυτούς τους μαθητές ως ικανούς να τα καταφέρουν καλύτερα ή απλά να συμπεριφέρονται σαν καλά παιδιά ούτως ή άλλως, πράγμα που μπορεί να είναι ένα είδος λανθάνοντος στερεότυπου είτε φυλετικού είτε οικονομικού είτε ως προς το φύλο. Αυτή η συνειδητοποίηση μπορεί να παρακινήσει τον εκπαιδευτικό να αλλάξει τις πρακτικές του, ώστε όλοι οι μαθητές να έχουν μια δίκαιη ευκαιρία να συμμετάσχουν και να επιτύχουν. Αυτό το βήμα περιλαμβάνει επίσης τη συνεκτίμηση των μαθητών, ιδίως εκείνων που ανήκουν σε υποεκπροσωπούμενες ομάδες. Έτσι, ένας εκπαιδευτικός μπορεί να σκεφτεί πώς ο τρόπος με τον οποίο προσπαθεί να υποστηρίξει την πειθαρχία μπορεί να γίνει κατανοητός και να γίνει αποδεκτός από μαθητές διαφόρων πολιτισμικών καταβολών και ότι οι ενέργειές του μπορεί να τους κάνουν να αισθάνονται αποξενωμένοι ή να αντιμετωπίζονται άδικα. Ο κριτικός αναστοχασμός επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να βλέπουν τις μαθησιακές εμπειρίες από την οπτική γωνία των μαθητών και έτσι να αναπτύσσονται χρησιμοποιώντας μια ευρύτερη παιδαγωγική προσέγγιση.



- **Ανατροφοδότηση από ομότιμους: Η αξία των εξωτερικών προοπτικών**

Κάποιος κοιτάζει την ενδοσκόπηση και αυτό είναι απαραίτητο, αλλά μερικές φορές βλέπουμε τον εαυτό μας μόνο από την οπτική γωνία που γνωρίζουμε καλύτερα. Η ανατροφοδότηση από ομότιμους φέρνει στο προσκήνιο μια άλλη οπτική γωνία για τον εκπαιδευτικό, η οποία μπορεί να αμφισβητήσει τον τρόπο που σκέπτεται και να εισάγει νέες αντιλήψεις γι' αυτόν. Οι συζητήσεις με τους συναδέλφους σας βοηθούν να αποκτήσετε μια ευρύτερη προοπτική για το πώς οι πρακτικές ή η συμπεριφορά σας μπορεί να αντιμετωπίζονται από τους άλλους. Για έναν εκπαιδευτικό, η ανατροφοδότηση από συναδέλφους μπορεί να δώσει πολύ περισσότερες πληροφορίες για τις προκαταλήψεις ή τα ζητήματα κάποιου, καθώς διαφορετικά ίσως να μην το γνώριζε αυτό. Ο δάσκαλος, για παράδειγμα, μπορεί να μην είχε συνειδητοποιήσει ότι έδινε συχνότερα τον λόγο στα αγόρια της τάξης, στις συζητήσεις, μέχρι που ένας συνάδελφος το επισήμανε. Αυτή η ανατροφοδότηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μια στιγμή για αναστοχασμό από τον εκπαιδευτικό, συνειδητοποιώντας τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούσε και ότι είναι δυνατή η αλλαγή σχετικά με τη συμμετοχή όλων των μαθητών στις συζητήσεις. Επιπλέον, η ανατροφοδότηση από τους συναδέλφους βοηθά στην κορύφωση της αίσθησης της συνεργασίας και της αλληλοϋποστήριξης μεταξύ των εκπαιδευτικών. Αυτές οι συζητήσεις προωθούν τους εκπαιδευτικούς, όχι μόνο ως άτομα, αλλά και προς έναν συλλογικό στόχο να κάνουν το σχολείο ή το ίδρυμά τους ακόμη πιο ανοιχτό και συμπεριληπτικό.

"Ωστόσο, το να βασίζεστε, σε λίγους/ες που προέρχονται από υποεκπροσωπούμενες κοινότητες για ανατροφοδότηση ή λύσεις σε θέματα ισότητας, απαιτεί προσοχή. Αν και αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα σεβαστούμε τις απόψεις τους, ωστόσο θα μπορούσε να υπάρξει ο κίνδυνος να επιβαρυνθούν αυτοί οι λίγοι άνθρωποι με κολοσσιαία συναισθήματα και διανοητικό φορτίο αφήνοντάς τους να κάνουν τη "βαριά δουλειά" για ολόκληρο τον πληθυσμό.

Σημείωση: Μην υποθέτετε ότι πρέπει να λαμβάνετε καθοδήγηση ή οδηγίες από το περιθωριοποιημένο προσωπικό όταν εργάζεστε προς την κατεύθυνση της συμπεριληπτικότητας και της συνεργασίας. Αντ' αυτού, εργαστείτε προς την κατεύθυνση της κοινής ευθύνης, ώστε όλο το προσωπικό να συμμετέχει στο πλαίσιο της εργασίας για να διαφοροποιήσει τις στάσεις του και να συμβάλει σε ένα τελικό αποτέλεσμα χωρίς αποκλεισμούς. Με αυτόν τον τρόπο, κανένα άτομο δεν σηματοδοτείται ως ο "προσληφθείς για την ποικιλομορφία", χωρίς να έχει τη δυνατότητα να μοιραστεί τη φωνή του, ενώ η υπόλοιπη ομάδα θεωρεί την ισότητα ως κάτι που δεν την αφορά.

- **Ανάλυση σεναρίων: Σενάρια: Αναστοχασμός σε καταστάσεις πραγματικής ζωής**

Η ανάλυση σεναρίων συνεπάγεται την επανασχεδίαση συγκεκριμένων σεναρίων στην τάξη και των τρόπων με τους οποίους οι πεποιθήσεις, οι αξίες και οι προκαταλήψεις ενός εκπαιδευτικού μπορεί να έχουν επηρεάσει ρητά ή σιωπηρά τον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκαν τα πράγματα. Αυτή είναι η καίρια στιγμή της μετατροπής των αφηρημένων προβληματισμών σε πρακτικά σχέδια. Μέσα από την εξέταση πραγματικών σεναρίων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εντοπίσουν πού μπήκαν οι προκαταλήψεις τους στην εξίσωση και να καθορίσουν, ασκώντας αυτοκριτική, μονοπάτια που θα έδιναν πιο αντικειμενικά αποτελέσματα. Για παράδειγμα, ένας εκπαιδευτικός εξετάζει γιατί η δράση του για την εξασφάλιση της πειθαρχίας φάνηκε να επιδρά πιο αρνητικά σε ένα άτομο από συγκεκριμένη εθνική ομάδα. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ανατρέξει και να αποφασίσει αν έλαβε αυτή την



απόφαση με προκατάληψη, στην πρακτική του ή στα σχέδιά του για το πώς θα το κάνει διαφορετικά την επόμενη φορά. Η μοντελοποίηση σεναρίων προσφέρει στους εκπαιδευτικούς την ευκαιρία να προβάρουν νοερά διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορούν να προσεγγίσουν ζωντανά τα ίδια θέματα, επιτρέποντάς τους να αντιδρούν πιο προσεκτικά και συμπεριληπτικά. Η ανάλυση σεναρίων επιτρέπει επίσης στους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν μεγαλύτερη επίγνωση της απαραίτητης γλώσσας και της διαμόρφωσης που απαιτείται για τις αναμενόμενες ανησυχίες, συγκρούσεις σε μελλοντικές αλληλεπιδράσεις. Μέσω της συνεχούς εξάσκησης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν την εργαλειοθήκη συμπεριληπτικών μεθόδων που θα τους είναι διαθέσιμη κατά παραγγελία. Αυτή η προληπτική προσέγγιση είναι θεμελιώδης για την προώθηση ενός περιβάλλοντος στην τάξη στο οποίο όλοι οι μαθητές βλέπουν και βοηθούνται.

Σενάριο: Διδάσκετε μια τάξη με μικτούς μαθητές. Παρακολουθείτε σε μια συζήτηση στην τάξη πώς κάποιοι μαθητές είναι πάντα αυτοί που μιλούν, ενώ άλλοι άνθρωποι, ειδικά αυτοί που υποεκπροσωπούνται, δεν έχουν ποτέ κάτι να πουν. Έχετε επίσης ανακαλύψει ότι το υλικό του μαθήματός σας επικεντρώνεται στη δυτική κοσμοθεωρία και αποκλείει τη συμβολή άλλων πολιτισμών:

1. Συμμετοχή μαθητών:

- *Ποιες υποθέσεις μπορεί να κάνω για τους μαθητές που είναι πιο ήσυχoi; Πώς μπορώ να ενθαρρύνω μια πιο δίκαιη συμμετοχή;*
- *Ποιες στρατηγικές μπορώ να χρησιμοποιήσω για να διασφαλίσω ότι όλοι οι μαθητές αισθάνονται άνετα να συνεισφέρουν;*

2. Πρόγραμμα σπουδών και υλικά:

- *Αντανακλά το πρόγραμμα σπουδών μου διαφορετικές προοπτικές ή ενισχύει ακούσια τις κυρίαρχες πολιτισμικές αφηγήσεις;*
- *Πώς μπορώ να τροποποιήσω το περιεχόμενο των μαθημάτων μου ώστε να συμπεριλάβω φωνές από διαφορετικά υπόβαθρα και εμπειρίες;*

3. Μεροληψία στις αλληλεπιδράσεις:

- *Δίνω περισσότερη προσοχή ή αναγνώριση σε ορισμένους μαθητές, παραβλέποντας ενδεχομένως άλλους;*
- *Πώς μπορώ να διασφαλίσω ότι όλοι οι μαθητές αισθάνονται ότι τους βλέπουν, τους εκτιμούν και τους υποστηρίζουν στο μαθησιακό τους ταξίδι;*

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναλύσουν αυτό το σενάριο και να εξετάσουν αυτές τις ερωτήσεις για να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν καλύτερα τις πιθανές προκαταλήψεις και τα εμπόδια στη διδασκαλία τους και να την κάνουν πιο δίκαιη.

• Ενσωμάτωση των βημάτων για την ολοκληρωμένη αυτο-διερεύνηση

Παρουσιάζονται στους μαθητές σενάρια περιπτώσεων και διερευνούν πώς οι πεποιθήσεις, οι αξίες ή οι προκαταλήψεις τους μπορεί να έπαιξαν ρόλο στα αποτελέσματα. Αυτό το βήμα είναι απαραίτητο για να μετατραπούν οι συσσωρευμένοι προβληματισμοί από σχέδιο σε δράση. Η εξέταση πραγματικών παραδειγμάτων μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν ήδη πού μπορεί να ήταν προκατειλημμένοι και ποιες αλλαγές στην τακτική τους θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πιο δίκαια αποτελέσματα.



Το ίδιο ισχύει και για την ανάλυση σεναρίων που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να προβλέψουν πιθανά εμπόδια και προκαταλήψεις σε επερχόμενες αλληλεπιδράσεις καθώς ο εκπαιδευτικός τη χρησιμοποιεί συχνά, αντί να βασίζεται σε έμπνευση της στιγμής. Αυτή η προληπτική στάση είναι απαραίτητη για τη δημιουργία ενός μαθησιακού περιβάλλοντος όπου όλοι οι μαθητές συμπεριλαμβάνονται και υποστηρίζονται.

Η προληπτική αντί της εν θερμώ συμπεριφοράς είναι ζωτικής σημασίας για να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί στην εφαρμογή ενός ελέγχου κατά των προκαταλήψεων. Ο έλεγχος των προκαταλήψεων δίνει στους εκπαιδευτικούς έναν τρόπο να ελέγχουν συστηματικά τις πρακτικές, τα υλικά και τις αλληλεπιδράσεις τους για τυχόν προκαταλήψεις που μπορεί να έχουν παρεισφρήσει. Η διαδικασία περιγράφεται με τα ακόλουθα βασικά βήματα:

Αυτό-διερεύνηση: Ξεκινήστε με τον αναστοχασμό των προσωπικών προκαταλήψεων, αξιών και παραδοχών.

- *Ποιες παραδοχές φέρνω στην τάξη μου και πώς επηρεάζουν τη διδασκαλία μου;*

Ανασκόπηση προγράμματος σπουδών: Εξετάστε το διδακτικό υλικό ως προς την αντιπροσώπευση και τη συμπεριληπτικότητα.

- *Οι πηγές που χρησιμοποιώ είναι ποικίλες και αντικατοπτρίζουν πολλαπλές προοπτικές;*

Σχεδιασμός μαθήματος: Ενσωμάτωση διαφορετικών προοπτικών και διασφάλιση ότι το περιεχόμενο αμφισβητεί τα στερεότυπα.

- *Τα σχέδια μαθήματός μου ενθαρρύνουν την κριτική σκέψη σχετικά με την ταυτότητα, την εξουσία και την ισότητα;*

Αλληλεπίδραση μαθητών: Αναλύστε τις αλληλεπιδράσεις για δικαιοσύνη και συμπεριληπτικότητα.

- *Παρέχω ίση υποστήριξη και προσοχή σε όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από το υπόβαθρο τους;*

Μηχανισμός ανατροφοδότησης: Καθιέρωση τακτικών βρόχων ανατροφοδότησης με μαθητές και συναδέλφους.

- *Πώς μπορώ να ενσωματώσω την ανατροφοδότηση για να βελτιώσω τις διδακτικές μου πρακτικές και να αμφισβητήσω τις προκαταλήψεις;*

Χρήση της ανατροφοδότησης για την ενημέρωση και τη βελτίωση των διδακτικών πρακτικών- τυχόν προκαταλήψεις; Η εισαγωγή αυτών των βημάτων θα βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να διασφαλίσουν ότι αντιμετωπίζουν προληπτικά τις προκαταλήψεις και να οικοδομήσουν μια πιο συμπεριληπτική και δίκαιη τάξη.

Γιατί διερευνούμε τον εαυτό μας;

Η αναστοχαστικότητα (αυτοκριτική στην εκπαίδευση) είναι μια ζωτική πηγή μεταξύ των προγραμμάτων προετοιμασίας των εκπαιδευτικών σε όλα τα επίπεδα - ποτέ δεν ήταν πιο αναγκαία για μια αξιοπρεπή διδασκαλία. Όταν οι εκπαιδευτικοί αναλύουν συλλογικά το σύστημα πεποιθήσεων, τις συμπεριφορές και τις εμπειρίες της ζωής τους, μπορούν σίγουρα να έχουν μια καλύτερη εικόνα για το τι κάνουν αυτές οι επιρροές στην επαγγελματική τους



δραστηριότητα με τους μαθητές. Στα ακόλουθα αναλύονται οι λόγοι για τους οποίους αυτή η διαδικασία είναι απαραίτητη:

Το να αναστοχάζεται κανείς είναι ζωτικής σημασίας για διάφορους άλλους λόγους:

- **Προώθηση της συμπεριληπτικότητας:** Με την κατανόηση των προσωπικών προκαταλήψεων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να μετριάσουν τον αντίκτυπό τους και να προωθήσουν ένα πιο συμπεριληπτικό περιβάλλον στην τάξη.
- **Ενίσχυση των σχέσεων των μαθητών:** Ο αναστοχασμός της συμπεριφοράς και της στάσης του ατόμου μπορεί να βελτιώσει τις σχέσεις με τους μαθητές, προάγοντας ένα υποστηρικτικό και με σεβασμό περιβάλλον μάθησης.
- **Επαγγελματική ανάπτυξη:** Η συνεχής αυτό-διερεύνηση ενθαρρύνει την επαγγελματική ανάπτυξη και τη δια βίου μάθηση, επιτρέποντας στους εκπαιδευτικούς να προσαρμόζονται στις νέες προκλήσεις.
- **Ηθική πρακτική:** Η αναστοχαστικότητα διασφαλίζει ότι οι εκπαιδευτικοί τηρούν ηθικά πρότυπα στη διδασκαλία τους, αντιμετωπίζοντας όλους τους μαθητές δίκαια και χωρίς προκαταλήψεις.

Τι ψάχνουμε;

Βαθιές, μετα-ερωτήσεις σχετικά με τον ίδιο τον εαυτό μας που αντανακλά μέσα από τα ίδια τα νοητικά πλαίσια (συνήθως υποσυνείδητα) που οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν για να διδάξουν και να αλληλεπιδράσουν με τους μαθητές. Ένα περιβάλλον μάθησης χωρίς αποκλεισμούς απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν τι σημαίνει αυτό.

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναζητήσουν τι πρέπει να επιδιώκουν, ενώ εμπλέκονται στη διαδικασία της αυτό-διερεύνησης:

- **Σιωπηρές προκαταλήψεις:** Ασυνείδητες στάσεις ή στερεότυπα που μπορεί να επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις.
- **Πολιτισμικές παραδοχές:** Προκατασκευασμένες αντιλήψεις για διαφορετικούς πολιτισμούς που μπορεί να επηρεάζουν τις διδακτικές πρακτικές και τις αλληλεπιδράσεις με τους μαθητές.
- **Αξίες και πεποιθήσεις:** Βασικές αρχές που διέπουν τη φιλοσοφία διδασκαλίας και πώς αυτές ευθυγραμμίζονται με τους στόχους της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης.
- **Μοτίβα συμπεριφοράς:** Επαναλαμβανόμενες ενέργειες ή αντιδράσεις που μπορεί να εμποδίζουν τη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού περιβάλλοντος μάθησης.

Ερωτήσεις προβληματισμού

1. Πώς ο τρόπος που διδάσκετε αντανακλά τις πεποιθήσεις και τις αξίες σας;
2. Αν δεν είστε, μπορείτε να σκεφτείτε κάποια που μπορεί να εμφανίζεται στις πράξεις ή στη λήψη αποφάσεων σας;
3. Πώς επηρεάζει η δική σας πολιτισμική παιδεία τη διδασκαλία μαθητών με διαφορετικό υπόβαθρο;
4. Ποιος είναι ο ιδανικός τρόπος για να διδάσκετε με συμπεριληπτικότητα και ισότητα;



Επιπλέον, για να ενισχυθεί αυτός ο επαναπροσδιορισμός της διαδικασίας αυτοεξέτασης και αναστοχαστικότητας για τους εκπαιδευτικούς, υπάρχει ανάγκη να τους δοθεί μια συγκεκριμένη προσέγγιση βήμα προς βήμα με περισσότερες ερωτήσεις αναστοχασμού. Παρακάτω παρατίθενται τρόποι και θέματα που πρέπει να εξετάσουν οι εκπαιδευτικοί καθώς εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία, μαζί με περαιτέρω έρευνα για το πώς θα βιώνουν τους διάφορους βαθμούς αναστοχαστικότητας.

Διαδικασία της αυτο-διερεύνησης

Βήματα που πρέπει να ακολουθήσετε

Αυτογνωσία: αναγνώριση των δικών μας πεποιθήσεων, αξιών και προκαταλήψεων.

Ερώτηση: Πώς έχει διαμορφωθεί αυτή η προοπτική από την κοινωνία και τα γεγονότα της ζωής μου, της μοναδικής, ατομικής μου ύπαρξης;

Κριτικός προβληματισμός: Πως αυτές οι πεποιθήσεις εμφανίζονται στην πράξη.

Ερώτηση: Πώς οι προκαταλήψεις μου για το τι μπορούν ή θα ήθελαν να κάνουν οι μαθητές αποκαλύπτουν ευρύτερες κοινωνικές προκαταλήψεις ή/και τις δικές μου πολιτισμικές παρωπίδες;

Εκτίμηση επιπτώσεων: Πώς οι πεποιθήσεις επηρεάζουν τους μαθητές με διαφορετικό υπόβαθρο

Ερώτηση: Με ποιους τρόπους επηρεάζω ορισμένους μαθητικούς πληθυσμούς με τη διδασκαλία μου;

Ελεγχόμενη αλλαγή: Εντοπισμός τομέων ανάπτυξης που οδηγούν στην αλλαγή δράσης στις διδακτικές πρακτικές

Ερώτηση: Ποιες είναι οι συγκεκριμένες ενέργειες μέσω των οποίων μπορώ να προωθήσω τη συμπεριληπτικότητα και την ισότητα στη μαθησιακή εμπειρία;

Αναστοχαστικός Εαυτός: Τι πιστεύω και πώς αυτό σχετίζεται με τις πράξεις μου;

Προτροπή: Πώς μπορώ να αναρωτηθώ συστηματικά για τις δικές μου προκαταλήψεις και να ενσωματώσω αυτά που μαθαίνω για τους μαθητές μου ώστε να γίνω καλύτερος δάσκαλος γι' αυτούς;

Άλλες ερωτήσεις για προβληματισμό:

Ατομικές προκαταλήψεις και ο τόπος από τον οποίο προέρχονται

Ποιες προκαταλήψεις έχω απορροφήσει σε σχέση με άλλες πολιτισμικές ή κοινωνικές κατηγορίες; Με ποιους τρόπους αυτό έχει επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο περιμένω να δω συγκεκριμένους μαθητές να αποδίδουν;

Πότε ήταν η τελευταία φορά που με ενεργοποίησε η οπτική ενός μαθητή που ήταν διαφορετική από τη δική μου; Πώς ανταποκρίθηκα;

Επίδραση της πολιτιστικής προέλευσης

Πώς επηρεάζει η εθνικότητά μου τους έγχρωμους μαθητές και τα πολιτισμικά πρότυπα/τις κρυφές προκαταλήψεις που φέρνουμε στην τάξη;



Σεβόμενος τις διαφορετικές πολιτισμικές προοπτικές των μαθητών μου, πώς μπορώ να ενσωματώσω τις γνώσεις και τις αξίες τους στη δική μου προσωπική παιδεία;

Μέθοδοι διδασκαλίας και περιβάλλον στην τάξη

Πώς τα σχέδια μαθήματος που δημιουργώ διατηρούν ή ανατρέπουν τις παραδοσιακές δομές εξουσίας στην εκπαίδευση;

Τα υλικά που χρησιμοποιώ στην τάξη μου αντικατοπτρίζουν τη διαφορετικότητα και προσφέρουν μια ισορροπημένη αναπαράσταση των διαφόρων ομάδων ή διαιωνίζουν τις κυρίαρχες πολιτιστικές αφηγήσεις;

Αναστοχαστικότητα με επίκεντρο τον μαθητή

Ποιες υποθέσεις κάνω για τις ικανότητες των μαθητών μου και τι αντίκτυπο έχει αυτό στους τύπους υποστήριξης που προσφέρω;

Τι κάνω για να ζητώ με συνέπεια ανατροφοδότηση από τους μαθητές, ιδίως από μαθητές που προέρχονται από υποβαθμισμένες και περιθωριοποιημένες κοινότητες, σχετικά με τις εμπειρίες τους στην τάξη μου;

Συμπερίληψη και δίκαιος προσδιορισμός του τι είναι ουσιώδες

Πώς εργάζομαι για να δημιουργήσω ένα περιβάλλον στην τάξη όπου όλα τα παιδιά μας μπορούν να αισθάνονται ότι τα βλέπουν, τα ακούνε και τα εκτιμούν;

Τι να κάνετε όταν ένας μαθητής βιώνει διακρίσεις ή αποκλείεται από την τάξη;

Ανατροφοδότηση και λογοδοσία

Μπορώ να δεχτώ εποικοδομητική κριτική από συναδέλφους ή μαθητές σχετικά με τις μεθόδους διδασκαλίας μου, ιδίως αν το ερώτημα αφορά τη συμπεριληπτικότητα; Πώς απαντώ;

Πώς μπορώ να λογοδοτήσω για τη βελτίωση της πρακτικής της συμπεριληπτικότητας σε συνεχή βάση;

Προκαλώντας τους εκπαιδευτικούς να εμπλακούν σε αυτή τη βαθύτερη αναστοχαστικότητα, μπορούν να επανεξετάσουν κριτικά τις πρακτικές τους, να δουν το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο διαμορφώνονται οι αξίες και τα συστήματα πεποιθήσεών τους και να διερευνήσουν χώρους για πιο συμπεριληπτικές πρακτικές.

Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης

- Αναλογιστείτε μια πρόσφατη αλληλεπίδραση στην τάξη. Πώς θα μπορούσαν οι προσωπικές σας πεποιθήσεις να επηρεάσουν το αποτέλεσμα;
- Ποια βήματα μπορείτε να κάνετε για να αποκτήσετε μεγαλύτερη επίγνωση των σιωπηρών προκαταλήψεών σας;
- Πώς μπορεί η ανατροφοδότηση από ομότιμους να σας βοηθήσει την αυτό-διερεύνησή σας και να αναπτυχθείτε επαγγελματικά;

Αναφορές

Brookfield, S. D. (2017). *Becoming a critically reflective teacher*. John Wiley & Sons.



Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press.

Schön, D. A. (2017). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. Routledge.

Pollock, M. (Ed.). (2008). *Everyday antiracism: Getting real about race in school*. The New Press.

Fook, J., & Gardner, F. (2007). *Practising critical reflection: A resource handbook*. McGraw-Hill Education.

Freire, P. (2020). Pedagogy of the oppressed. In *Toward a sociology of education* (pp. 374-386). Routledge.

Ladson-Billings, G. (1995). Toward a theory of culturally relevant pedagogy. *American Educational Research Journal*, 32(3), 465-491. <https://doi.org/10.3102/00028312032003465>

Zeichner, K. M., & Liston, D. P. (2013). *Reflective teaching: An introduction*. Routledge.

Nieto, S. (2010). *The light in their eyes: Creating multicultural learning communities*. Teachers College Press.

Ενότητα 0.3.2. [Αυτοκατευθυνόμενη] Τι είναι η αναστοχαστικότητα;

Αυτή η ενότητα αποτελεί μέρος της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης. Αναζητήστε το αντίστοιχο αρχείο στην πλατφόρμα



Ενότητα 0.3.3. [Ασύγχρονη]. Στερεότυπα - Τι είναι τα στερεότυπα και πώς καταλήγουμε να τα έχουμε;

Εισαγωγή

Τα στερεότυπα είναι ευρέως διαδεδομένες αλλά υπεραπλουστευμένες ιδέες ή υποθέσεις για μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων. Αυτές οι γενικευμένες πεποιθήσεις πηγάζουν συχνά από τα πολιτιστικά πρότυπα, τις απεικονίσεις των μέσων ενημέρωσης και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και μπορούν να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και αλληλεπιδρούμε με τους άλλους. Αυτή η ενότητα θα διερευνήσει τη φύση των στερεοτύπων, τον τρόπο με τον οποίο αναπτύσσονται και τον αντίκτυπο που έχουν τόσο στα άτομα όσο και στην κοινωνία. Με την κατανόηση της προέλευσης και των επιπτώσεων των στερεοτύπων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εργαστούν για να αμφισβητήσουν και να καταρρίψουν αυτές τις επιβλαβείς πεποιθήσεις στην τάξη.

Τι είναι τα στερεότυπα;

Τα στερεότυπα είναι γνωστικές συντομεύσεις που βοηθούν τους ανθρώπους να ταξινομήσουν γρήγορα τους άλλους σε κατηγορίες με βάση τις (θεωρούμενες ως κοινές) ιδιότητές τους σε ομάδες. Τα στερεότυπα χρησιμοποιούνται συχνά για 'στενογραφικές' μορφές επικοινωνίας ή κοινωνικοποίησης, αλλά μπορεί να καταλήξουν συχνά σε ψευδείς και επιβλαβείς προκαταλήψεις. Τα στερεότυπα είναι προβληματικά επειδή δεν επιτρέπουν την ανάδειξη των ατομικών χαρακτηριστικών, αντίθετα αναγκάζουν όλους τους ανθρώπους της συγκεκριμένης κατηγορίας να κάνουν τις ίδιες υποθέσεις, οι οποίες μπορεί να αποτελέσουν αιτία για περαιτέρω φυλετικές προκαταλήψεις και διακρίσεις.

Γνωστική λειτουργία των στερεοτύπων

Τα στερεότυπα είναι αποτελεσματικές γνωστικές συντομεύσεις -επίσημα γνωστές ως ευρετικές μέθοδοι- που βοηθούν τους ανθρώπους να πλοηγηθούν γρήγορα στον κοινωνικό κόσμο, ομαδοποιώντας άτομα που μοιράζονται ορισμένα χαρακτηριστικά. Είναι ο φυσικός τρόπος με τον οποίο ο εγκέφαλός μας απλοποιεί τις πολύπλοκες πληροφορίες και λαμβάνει γρήγορες αποφάσεις - αυτό ακριβώς που απαιτείται να κάνουμε όταν ο χρόνος για τη λήψη αποφάσεων είναι λίγος. Παρ' όλα αυτά, όσο αποτελεσματικές και αν είναι αυτές οι ευρετικές μέθοδοι για την απόκτηση γρήγορων γνώσεων για τον κόσμο, συχνά δεν επιτυγχάνουν ακρίβεια. Τα στερεότυπα παίρνουν έναν μικρό πυρήνα αλήθειας για ορισμένα άτομα μιας ομάδας και τον διογκώνουν για όλα τα μέλη, αγνοώντας πόσο διαφορετικά μπορεί να είναι τα άτομα.

Η διαμόρφωση των στερεοτύπων

Πολλά στερεότυπα αναπτύσσονται σε νεαρή ηλικία μέσω της κοινωνικής μάθησης και των εμπειριών της ζωής. Τα στερεότυπα διαμορφώνονται μέσω του περιβάλλοντος (για παράδειγμα της οικογένειας), των συνομηλίκων, των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της εκπαίδευσης, φορείς από τους οποίους τα παιδιά μπορούν να μάθουν. Ενώ αυτό από μόνο του αποδεικνύεται περίπλοκο, προστίθενται επιπλέον στρώματα όταν τα στερεότυπα και οι πολιτισμικές αφηγήσεις μας οδηγούν σε έναν δρόμο αρνητικών συσχετισμών.



Οι κίνδυνοι της υπεραπλούστευσης

Ενώ τα στερεότυπα μπορούν να βοηθήσουν στην αυτοματοποίηση πολλών κοινωνικών αλληλεπιδράσεων - νομίζουμε ότι ξέρουμε πώς είναι πιθανό να ενεργήσει κάποιος διαφορετικός από εμάς και τι υποτίθεται ότι θα σας αποφέρουν αυτοί οι περίπλοκοι κανόνες όταν όλα εξελίσσονται προβλέψιμα στο τέλος - κάνουν επίσης τα πολύπλοκα συστήματα πολύ απλά. Ωστόσο, εκεί που αυτό το σκόπιμα κενό μοντέλο υπολείπεται εξαιρετικά, είναι στο να παρέχει μια επαρκή εξήγηση για αυτά τα τμήματα της κοινωνίας που υπάρχουν έξω από τα καθαρά σχεδιασμένα δυαδικά συστήματα- εκείνα των οποίων οι βιωμένες εμπειρίες απορρίπτονται για να δώσουν χώρο στην υπεραπλούστευση που απαιτείται όταν κατηγοριοποιούμε τα ανθρώπινα όντα σε στερεοτυπικά αρχέτυπα

Οι κοινωνικές συνέπειες των στερεοτύπων

Τα στερεότυπα δεν είναι 'άκακες' απλουστεύσεις- έχουν πολύ πραγματικές επιπτώσεις. Όταν δεχόμαστε τα στερεότυπα ως πραγματικότητα, παρέχουν μια λογική για την κοινωνική ανισότητα που βασιζέται στο 'ανήκειν' σε μια ομάδα και όχι στην αξία

Ενίσχυση των προκαταλήψεων και των διακρίσεων

Τα στερεότυπα συνδέονται στενά με τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις. Η προκατάληψη αναφέρεται σε αρνητικές στάσεις απέναντι στα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας- οι διακρίσεις αφορούν την άδικη μεταχείριση των ανθρώπων με βάση την ιδιότητά τους στην ομάδα. Αυτές οι στάσεις και συμπεριφορές τροφοδοτούνται από στερεότυπα τα οποία εμποδίζουν γενικευμένες πεποιθήσεις για κάποιον άλλον.

Ο ρόλος του πλαισίου και της εξουσίας

Οι άνθρωποι αντιδρούν σε αυτή την εξέλιξη μαζί με τα υπάρχοντα στερεότυπα, γεγονός που επηρεάζει περαιτέρω την επιρροή των συγκεκριμένων στερεοτύπων στους ανθρώπους ανάλογα με το πλαίσιο και την ποσότητα ή την έκταση του σιωπηρού παιχνιδιού εξουσίας. Όταν αυτή η ενίσχυση προέρχεται από άτομα με εξουσία -όπως πολιτικοί, εκπαιδευτικοί ή τα μέσα ενημέρωσης- τείνει να διαδίδει τα στερεότυπα περαιτέρω, επειδή αυτοί οι φορείς έχουν μεγαλύτερη εμβέλεια για να επηρεάσουν την κοινή γνώμη. Επιπλέον, τα στερεότυπα χρησιμοποιούνται συχνά για τη διατήρηση των υφιστάμενων ιεραρχιών εξουσίας με την εκλογίκευση της υπεροχής μιας ομάδας έναντι μιας άλλης. Τα περισσότερα στερεότυπα αφορούν τη διατήρηση της ισορροπίας της δομής εξουσίας, με τη μία ομάδα να προσπαθεί να διεκδικήσει την κυριαρχία έναντι της άλλης. Αυτό το σύστημα λειτουργεί υπέρ των προνομιούχων -όπως ορισμένες φυλετικές, έμφυλες ή κοινωνικοοικονομικές ομάδες- και κατά συνέπεια ενισχύει περισσότερους από το είδος τους. Αυτές οι ομάδες δικαιολογούν την υπεροχή τους και την ανομοιογένεια της κοινωνίας προωθώντας στερεότυπα όπως, οι άλλοι δεν είναι αρκετά έξυπνοι, ευφυείς ή άξιοι.

Αυτοί που βρίσκονται στην εξουσία δεν θέλουν να αλλάξουν, επειδή αυτό απειλεί τον έλεγχό τους στο χρήμα, την ιδιοκτησία και τους ανθρώπους. Αυτό θα σήμαινε τη διάλυση των ίδιων των συστημάτων που επιτρέπουν την ύπαρξη των στερεοτύπων τους- την ανακατανομή της εξουσίας και των πόρων με τρόπο που θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την προνομιακή θέση τους. Τα στερεότυπα καλούνται να προστατέψουν αυτά τα κεκτημένα, να μας διαιρέσουν και να μας διαχωρίσουν, συντηρώντας τις διακρίσεις ή τουλάχιστον εξασφαλίζοντας ότι οι άνθρωποι που είναι εγκλωβισμένοι στα υπόγειά τους μπορούν να είναι ήσυχοι ότι δεν θα υπάρξει άνοδος των πιο περιθωριοποιημένων κοινοτήτων.



Η αυτοεκπληρούμενη προφητεία

Τα στερεότυπα συχνά οδηγούν σε μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία, όπου οι άνθρωποι έχουν την ιδέα ότι έτσι ακριβώς τους βλέπουν οι άλλοι. Αυτό κάνει τα εν λόγω άτομα να ζουν σύμφωνα με τις χαμηλές προσδοκίες τους για το τι πραγματικά μπορούν να κάνουν.

Αυτό εννοούμε όταν μιλάμε για την "αυτοεκπληρούμενη προφητεία": οι άνθρωποι απορροφούν εξωτερικές εικόνες και δηλώσεις και στη συνέχεια αυτές γίνονται μέρος του εαυτού τους, επηρεάζοντας τη συμπεριφορά τους προς το καλύτερο ή το χειρότερο. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε συζητήσεις σχετικά με τους διάφορους 'σμούς' - είτε πρόκειται για ρατσισμό, χρωματισμό, ικανότητες και ούτω καθεξής. Η εσωτερικευμένη καταπίεση είναι αυτό που συμβαίνει όταν οι άνθρωποι που καταπιέζονται υιοθετούν τα βλακώδη αρνητικά στερεότυπα, τις πεποιθήσεις, τις προκαταλήψεις ή οτιδήποτε άλλο για το είδος τους και ενεργούν με τρόπους που ενισχύουν αυτές τις προσδοκίες βλαπτικότητας. Οι τρόποι με τους οποίους αυτές οι εσωτερικεύσεις εκδηλώνονται και έτσι, προσθέτουν αυτοεκπληρούμενες ιδιότητες σε αυτές τις προφητείες, είναι:

1. Μισαναπηρία (Διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρία)

Η **εσωτερικευμένη μισαναπηρία** συμβαίνει όταν τα άτομα με αναπηρία, επειδή εκτίθενται στις κοινωνικές προκαταλήψεις, καταλήγουν να πιστεύουν κάθε είδους άσχημα πράγματα για τον εαυτό τους. Το παιδί σας μπορεί να αισθάνεται ανεπαρκές ή λιγότερο ικανό λόγω της αναπηρίας του. Αποτέλεσμα είναι η αυτοαμφισβήτηση, οι μειωμένες φιλοδοξίες και ο τρόμος της αναζήτησης ευκαιριών που τελικά οδηγούν σε ματαίωση, εκπληρώνοντας τις προσδοκίες της κοινωνίας για την αναπηρία. Ένα άτομο με αναπηρία μπορεί, για παράδειγμα, να αποθαρρύνεται από μια καριέρα που ονειρεύεται λόγω της εσωτερικευμένης πεποίθησής του ότι δεν θα βρει τέτοιες δουλειές ή ότι θα αποτύχει αν βρει.

2. Χρωματισμός (Διακρίσεις με βάση τον τόνο του δέρματος)

Ο **εσωτερικευμένος χρωματισμός** προκύπτει όταν ένα έγχρωμο άτομο έρχεται να συμμορφωθεί με τις κοινωνικές νόρμες που ευνοούν την ανοιχτόχρωμη επιδερμίδα και χαρακτηρίζουν αυτούς που έχουν αυτό το χρώμα ως πιο ελκυστικούς, εκλεπτυσμένους ή επιτυχημένους. Για τα άτομα με σκουρόχρωμη επιδερμίδα, αυτό τα κάνει να αισθάνονται λιγότερο ελκυστικά, λιγότερο έξυπνα και να σκέφτονται ότι τους αναλογεί μια ζωή γεμάτη ελλείψεις. Αυτό οδηγεί συχνά σε πρακτικές λεύκανσης του δέρματος ή σε αποκλεισμό από κοινωνικές και επαγγελματικές υποχρεώσεις, καθώς πιστεύουν ότι δεν θα τύχουν δίκαιης μεταχείρισης. Αυτό με την πάροδο του χρόνου αρχίζει να περιορίζει την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη με αποτέλεσμα να επιβεβαιώνονται οι αφηγήσεις για το σκουρόχρωμο δέρμα.

3. Ρατσισμός (διακρίσεις λόγω φυλής)

Ο **εσωτερικευμένος ρατσισμός** είναι όταν ένα άτομο αρχίζει να ενσαρκώνει τις αρνητικές πτυχές της φυλετικής του ταυτότητας που η κοινωνία διαιωνίζει συνεχώς. Αυτό συμβαίνει όταν οι μαύροι άνθρωποι μαθαίνουν το στερεότυπο ότι δεν είναι αρκετά έξυπνοι, είναι κατά κάποιο τρόπο λιγότερο ικανοί με αποτέλεσμα να νιώθουν ανεπάρκεια, αμφιβολία και λογικά τείνουν να αποφεύγουν στόχους υψηλών επιδόσεων. Όταν αυτό το πρότυπο επαναλαμβάνεται συνεχώς, οι μαθητές μπορούν να το εσωτερικεύσουν με προβληματικές επιπτώσεις στις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις και να παρεμποδίσουν αποτελεσματικά τις



επαγγελματικές τους φιλοδοξίες και την αίσθηση της αυτοεκτίμησής τους, διαιωνίζοντας τις ρατσιστικές δομές που επέβαλαν εξαρχής αυτά τα στερεότυπα.

4. Σεξισμός (διακρίσεις λόγω φύλου)

Ο εσωτερικευμένος σεξισμός υπάρχει στο μυαλό των γυναικών ή των μη ανδρών επειδή έχουν απορροφήσει τα μηνύματα με τα οποία τους έχει φορτώσει η κοινωνία και τους λέει ότι είναι ανίκανες, λιγότερο κατάλληλες για ηγετικές θέσεις. Με την ασυνείδητη γνώση ότι ίσως πραγματικά δεν είναι τόσο ικανές όσο οι άνδρες, οι γυναίκες μπορεί να είναι άτολμες να διεκδικήσουν την αξία τους σε βάση μισθολογικής σύμβασης, αλλά μπορεί να υπαινίσσονται ότι αισθάνονται αμήχανα να μοιραστούν κάποιο είδος εξουσίας ή ευθύνης που συνοδεύει έναν ηγετικό ρόλο στην επιχείρηση. Αυτό συμβάλλει μόνο στη διεύρυνση του χάσματος στην ηγεσία και στους μισθούς μεταξύ ανδρών και γυναικών, προσδίδει αξιοπιστία σε μια εγγενώς σεξιστική αντίληψη ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο κατάλληλες για ρόλους εξουσίας.

5. Ομοφοβία και ετεροκανονικότητα (Διακρίσεις εις βάρος ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων)

Εσωτερική ομοφοβία. Μόλις τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα πιστέψουν την οπτική της κοινωνίας ότι το να είσαι γκέι/bi/τρανς είναι κακό ή λιγότερο καλό, υποφέρουν από εσωτερικευμένη ομοφοβία. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε μια κατάσταση όπου αρχίζουν να μισούν ή να καταπιέζουν την ταυτότητά τους και να αρνούνται την αυθεντική αυτοέκφραση.

6. Ταξισμός (διακρίσεις με βάση την κοινωνική ή οικονομική τάξη)

Ο εσωτερικευμένος ταξισμός: είναι όταν ένα άτομο που προέρχεται από χαμηλότερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο πιστεύει ότι είναι τεμπέλης, ότι δεν είναι αρκετά καλός για την επιτυχία ή ότι αξίζει λιγότερο την υποστήριξη λόγω της κοινωνικής του τάξης. Αυτές τις ευκαιρίες μπορεί να τις χάσουν από το φόβο ότι θα αποτύχουν ή ότι η κοινωνία δεν θα ήταν ποτέ πρόθυμη να τους δώσει μια ευκαιρία. Αυτό εξυπηρετεί την κατοχύρωση της κοινωνικής και οικονομικής αδικίας, εμποδίζοντάς τους να βγουν από τη φτώχεια ή να επιτύχουν υψηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση.

Ο κύκλος της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και των εσωτερικευμένων "ισμών"

Το πρόβλημα της αυτοεκπληρούμενης προφητείας και των εσωτερικευμένων "ισμών" Με την πάροδο του χρόνου, όταν αυτές οι αρνητικές πεποιθήσεις και τα στερεότυπα εσωτερικεύονται στη συμπεριφορά των ατόμων, διαιωνίζουν πολιτικές που δημιουργήθηκαν από άγνοια. Αυτό γίνεται αυτοεκπληρούμενη προφητεία, καθώς αυτοί οι άνθρωποι που είναι ήδη προετοιμασμένοι για αρνητικές προκαταλήψεις θα ενεργούν συχνά σύμφωνα με τις χαμηλές προσδοκίες τους. Ένας μαθητής περιθωριοποιημένης φυλετικής ομάδας που εσωτερικεύει το στερεότυπο ότι δεν είναι έξυπνος μπορεί να τα πάει άσχημα στο σχολείο, ενισχύοντας το στερεότυπο.

Σπάζοντας τον κύκλο. Η υπονόμηση των εσωτερικευμένων "ισμών" απαιτεί ατομικούς και συστημικούς μετασχηματισμούς. Πρώτα απ' όλα τα άτομα θα πρέπει να αναγνωρίσουν και να ξεμάθουν τις αυτοκαταστροφικές σκέψεις που έχουν πιστέψει με βάση τη διδασκαλία, τον προβληματισμό ή το ότι διδάχτηκαν με κάποιο τρόπο. Ταυτόχρονα, πρέπει ως κοινωνία να αντιμετωπίσουμε τις κοινωνικές δομές στις οποίες γεννιούνται και διαιωνίζονται αυτά τα στερεότυπα. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δημιουργήσουμε διαφορετικούς χώρους χωρίς αποκλεισμούς, όπου ένα άτομο κρίνεται με βάση τα δικά του προσόντα ως άτομο και όχι με βάση περιοριστικές, προκατειλημμένες προβολές για το ποιος θα έπρεπε να είναι. Με άλλα



λόγια, οι εσωτερικευμένοι "ισμοί" είναι συμπεριφορές και πεποιθήσεις που έχουν τις ρίζες τους στον αυτοπεριορισμό, είτε ενισχύονται από την προκατάληψη των στερεοτύπων είτε από την κοινωνική ανισότητα.

Η λύση για την κατάκτηση της αυτοεκπληρούμενης προφητείας της εσωτερικευμένης καταπίεσης είναι ότι τα άτομα να γίνουν πιο συνειδητοποιημένα και να έχουν επίγνωση του εαυτού τους, ενώ η κοινωνία να αφαιρέσει τις δομές που τα κρατούν πίσω.

Πρόκληση και αποδόμηση των στερεοτύπων

Για να επιτευχθεί αυτό, η αρχή γίνεται με μια ατομική αλλαγή μέσα στην καρδιά και το μυαλό μας, επικουρούμενη από μια παράλληλη προσπάθεια αλλαγής της κοινωνίας, κάνοντας δύσκολες επιλογές που δεν επιβεβαιώνουν τα στερεότυπα.

Για να εντοπίσουμε και να διατυπώσουμε τις προκαταλήψεις, τα στερεότυπα, τις αξίες και τις πεποιθήσεις που κουβαλάμε στο κεφάλι μας, χρειαζόμαστε αυτογνωσία και κριτικό προβληματισμό. Βασικές έννοιες για αυτή τη διαδικασία αναγνώρισης είναι:

1. **Σιωπηρή προκατάληψη:** ασυνείδητες στάσεις ή στερεότυπα που επηρεάζουν την κατανόηση, τις ενέργειες και τις αποφάσεις μας. Ένα παράδειγμα θα ήταν η εσφαλμένη αντίληψη ότι ένας άνδρας ή μια γυναίκα μπορεί ή δεν μπορεί να εκτελέσει μια συγκεκριμένη εργασία, απλώς και μόνο επειδή προσδιορίζεται ως άνδρας ή γυναίκα- πρόκειται για μια εγγενή προκατάληψη και περνάει απαρατήρητη.
2. **Πολιτιστικά στερεότυπα:** Υπόθεση για το πώς αντιπροσωπεύεται μια ομάδα με βάση την πεποίθηση ή το στερεότυπο σχετικά με τη φυλή, την εθνικότητα ή την εθνότητα, το φύλο ή τη θρησκεία. Ένα παράδειγμα μπορεί να είναι το στερεότυπο ότι οι γυναίκες έχουν λιγότερα προσόντα για να εργαστούν στην επιστήμη και την τεχνολογία ή ότι συγκεκριμένες φυλετικές ομάδες είναι από τη φύση τους πιο βίαιες.
3. **Μεροληψία επιβεβαίωσης:** Αυτό συμβαίνει όταν οι άνθρωποι περιλαμβάνουν μόνο το μέρος της ιστορίας που επιβεβαιώνει τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις ή αξίες τους. Με αυτόν τον τρόπο, ένα άτομο μπορεί να αναζητήσει επιλεκτικά μόνο μέσα ενημέρωσης ή αφηγήσεις που επιβεβαιώνουν τις υπάρχουσες πεποιθήσεις του και απλά να αγνοήσει τα στοιχεία που δεν επιβεβαιώνουν.
4. **Εθνοκεντρισμός:** Η θεώρηση του δικού μας πολιτισμού ως καλύτερου και πιο φυσικού από τον άλλο. Η πεποίθηση ότι οι δικές μας αξίες είναι πραγματικά ανώτερες κάτι που οι άλλοι πρέπει να μιμηθούν καθιστώντας τες τη μόνη παγκόσμια αλήθεια και ιδανικό για όλους μας.
5. **Ρόλοι των φύλων και σεξισμός:** Στερεότυπες ιδέες σχετικά με τους ρόλους και τις ικανότητες των ανδρών και των γυναικών, όπως για παράδειγμα ότι οι άνδρες υποτίθεται ότι πρέπει να κάνουν τις εργασίες για το εισόδημα, ενώ οι γυναίκες να φροντίζουν τα παιδιά.
6. **Ταξισμός:** Διακρίσεις με βάση την κοινωνική και οικονομική τάξη κάποιου, που σημαίνει ότι όσοι προέρχονται από χαμηλό εισόδημα είναι τεμπέληδες ή λιγότερο ικανοί να επιτύχουν, ενώ οι πιο πλούσιοι συνάδελφοί τους μπορεί να είναι πιο άξιοι.



7. **Θρησκευτικά στερεότυπα:** (όπως ότι κάθε μουσουλμάνος είναι εξτρεμιστής ή ότι όλοι όσοι ανήκουν σε ένα συγκεκριμένο θρησκευτικό δόγμα είναι πιο ειρηνικοί ή φιλόανθρωποι).
8. **Ηλικιακός ρατσισμός:** Για παράδειγμα, ότι οι ηλικιωμένοι είναι λιγότερο επιδέξιοι στη χρήση της τεχνολογίας ή ότι οι έφηβοι είναι απρόσεκτοι και ναρκισσιστές.
9. **Ετεροκανονικότητα:** Είναι η παραδοχή ότι μόνο η ετεροφυλοφιλία είναι φυσιολογική και φυσική, έτσι ώστε να προκαλούνται προκαταλήψεις ή διακρίσεις κατά των ατόμων που δεν έχουν ταυτοποιηθεί ετεροφυλόφιλα.

Η αναγνώριση και η θέαση αυτών των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων είναι επίσης μια μορφή αυτογνωσίας: ποιες προκαταλήψεις περιλαμβάνουν τους ηλικιωμένους, τους άνδρες, τις γυναίκες ή τις εθνικές μειονότητες. Σημαίνει να αναγνωρίσουμε πώς αυτές οι πεποιθήσεις επηρεάζουν τον τρόπο που συμπεριφερόμαστε και τις αποφάσεις που παίρνουμε, και να κάνουμε κάτι καλύτερο κάνοντας επιλογές που μετατοπίζουν αυτή την προεπιλογή σε μια πιο συμπεριληπτική. Ένας τρόπος είναι μέσω της εκπαίδευσης - καθώς καλλιεργεί και ενθαρρύνει την κριτική σκέψη, όπου μπορεί να αμφισβητηθεί η αξιοπιστία που διέπει τα στερεότυπα. Τα επιμορφωτικά προγράμματα μπορούν επίσης να διδάξουν στους ανθρώπους να αναγνωρίζουν και να επικρίνουν τις στερεοτυπικές απεικονίσεις στα μέσα ενημέρωσης. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, οι κοινωνικές πολιτικές που αποσκοπούν στην προώθηση της πολυμορφίας και της ενσωμάτωσης θα βοηθήσουν στη μείωση της επικράτησης των στερεοτύπων ή των ποικίλων επιπτώσεών τους, διασφαλίζοντας ότι οι διαφορετικές τάξεις συναντώνται επί ίσοις όροις.

Πώς αναπτύσσουμε προκαταλήψεις;

Πώς μαθαίνουμε τα στερεότυπα: Στερεότυπα μαθαίνουμε μέσω της οικογενειακής ανατροφής, των πολιτιστικών προτύπων, των απεικονίσεων στα μέσα ενημέρωσης και της εκπαίδευσης. Οι απλουστευμένες και συχνά μεροληπτικές απεικονίσεις του "άλλου", στις οποίες εκτίθενται οι άνθρωποι από νεαρή ηλικία, μπορούν να επηρεάσουν αυτό που καταλήγουν να πιστεύουν.

Πώς καταλήγουμε σε στερεότυπα;

Τα στερεότυπα διδάσκονται και διαιωνίζονται από συστήματα μάθησης που τροποποιούν τις εμπειρίες μας ώστε να ταιριάζουν σε ένα μοναδικό πρότυπο. Αν κατανοήσουμε πώς τα στερεότυπα διαμορφώνονται και αναπαράγονται από τέτοιες σύνθετες διαδικασίες, οι εκπαιδευτικοί ίσως έχουν καλύτερα εφόδια για να μπορέσουν τελικά να καταπολεμήσουν τα δικά τους στερεότυπα.

Οικογενειακή ανατροφή και πρώιμη κοινωνικοποίηση

Επίδραση της οικογένειας στα στερεότυπα: Η οικογένεια είναι η πρώτη στη σειρά που εξοπλίζει ένα άτομο με γνώσεις, συνήθειες αξίες και πεποιθήσεις σχετικά με τον πολιτισμό, όπως το τι είναι τα πρότυπα. Οι γονείς, τα αδέρφια και οι άλλοι σε μια εκτεταμένη οικογένεια ασκούν τεράστια επιρροή στη διαμόρφωση των αντιλήψεων ενός παιδιού για τις διάφορες κοινωνικές ομάδες. Αυτό τείνει να συμβαίνει πιο διακριτικά μέσω των σχολίων, των συμπεριφορών και των στάσεων των μελών της οικογένειας.

Πρώιμη κοινωνικοποίηση: Περιλαμβάνει πράγματα όπως η εκμάθηση αξιών, προτύπων και συμπεριφορών. Αυτή η διαδικασία δεν διαμορφώνεται μόνο από την οικογένεια, αλλά και



από την ευρύτερη κοινότητα - τους συνομηλίκους, τους εκπαιδευτικούς και τις θρησκευτικές οντότητες. Τα στερεότυπα που μαθαίνουν τα παιδιά κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου μπορεί να τα επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό.

Πολιτιστικά πρότυπα και κοινωνικές προσδοκίες

Πολιτισμός και στερεότυπα: Αυτές οι ίδιες πολιτισμικές πεποιθήσεις είναι που κατευθύνουν τις στερεοτυπικές μας απόψεις. Είναι αυτό που συμβάλλει στη διαίωνιση των τυποποιημένων προτύπων τα οποία θεσπίζονται από τους πολιτισμούς μέσω εθιμικών πρακτικών, τελετουργιών και κοινωνικών αξιών που οδηγούν τα μέλη μιας ομάδας να κατέχουν τους παρόμοιους τρόπους με τους οποίους πρέπει να ντύνονται, να σκέφτονται ή να ενεργούν.

Κοινωνικές προσδοκίες και συμμόρφωση- Οι κοινωνικά κατασκευασμένοι ρόλοι, όπου οι νόρμες προδιαγράφουν τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι οφείλουν ή πρέπει να συμπεριφέρονται ανάλογα με την κοινωνική τους θέση και συνδέονται συνεχώς με στερεότυπα.

Επιρροή και αναπαράσταση των μέσων ενημέρωσης

Πώς τα μέσα ενημέρωσης διατηρούν τα στερεότυπα: Ο επικρατέστερος τρόπος με τον οποίο μεταδίδονται τα στερεότυπα στην κοινωνία μας είναι μέσω των μέσων ενημέρωσης. Διάφορα μέσα ενημέρωσης, όπως η τηλεόραση, ο κινηματογράφος, οι οικονομικές ειδήσεις, οι διαφημίσεις και τα κοινωνικά δίκτυα, συμβάλλουν στη διαμόρφωση αντιλήψεων των διαφόρων ομάδων. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαμορφώνουν τις αναφορές και τις εικόνες τους μέσω στερεοτύπων που παρέχουν μια εύκολη στενογραφία για την καθιέρωση ενός χαρακτήρα ή μιας κατάστασης και ενισχύουν περαιτέρω τους τρόπους με τους οποίους θα τα δούμε αυτά.

Επαναλαμβανόμενη ενίσχυση: Γενικά, αν έχεις συνηθίσει να βλέπεις κάποιο κλισέ πάνω από χίλιες φορές, τότε πρέπει να είναι φυσιολογικό.

Εκπαιδευτικά συστήματα και θεσμική ενίσχυση

Η εκπαίδευση ως μέσο μεταφοράς στερεοτύπων - ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσης των εκπαιδευτικών συστημάτων και το τι διδάσκουν, θα καταπολεμήσουμε ή θα ενισχύσουμε τα στερεότυπα. Πολύ συχνά, τα προγράμματα σπουδών και το διδακτικό υλικό ενισχύουν στην πραγματικότητα τα στερεότυπα - παρουσιάζοντας περιορισμένες ή ακόμη και διαστρεβλωμένες απόψεις της ιστορίας, του πολιτισμού και της κοινωνίας.

Τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι γενικά εργοστάσια για τη διάδοση των γνώσεων που οι έχοντες την εξουσία σε μια κοινωνία έχουν αποφασίσει ότι πρέπει να διδάσκονται και πώς θα παρουσιάζονται. Αυτοί οι χώροι και οι διαδικασίες της εξουσίας -τόσο με την πολιτική όσο και με την οικονομική και πολιτισμική έννοια- καθορίζουν τι μπαίνει θεσμικά στα προγράμματα σπουδών, πώς δημιουργούνται οι ιστορικές αφηγήσεις, ποιος εκπροσωπείται και ποιος απεικονίζεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης κ.ο.κ. Η μεροληψία σε αυτά τα συστήματα θα οδηγήσει σε εκπαιδευτικό περιεχόμενο που είναι επίσης μεροληπτικό, ευθυγραμμισμένο με τις ιδεολογίες και τα συμφέροντα των κυρίαρχων ομάδων.

Με αυτόν τον τρόπο, οι δομές εξουσίας μπορεί να φροντίσουν ώστε η ιστορία να αφηγείται από την οπτική γωνία που είναι σημαντική για την κυρίαρχη ομάδα, αφήνοντας έξω ή μειώνοντας τις αφηγήσεις των μειονοτήτων. Το αποτέλεσμα είναι μια άκρως επιλεκτική



απεικόνιση που διαιωνίζει τα στερεότυπα για το πώς μοιάζουν ή τι κάνουν οι άνθρωποι που λαμβάνουν δημόσια βοήθεια, εφόσον πρόκειται για ιστορίες που δικαιολογούν κάποια υπάρχουσα ανισότητα ή διάκριση. Η εκπαίδευση γίνεται τότε ένα εργαλείο στα χέρια των ισχυρών, δημιουργώντας την ευκαιρία να προπαγανδίζουν ορισμένα στερεότυπα ως συγκλίνουσες αφηγήσεις και να περιθωριοποιούν άλλους τύπους ως αποκλίνουσες.

Κατά συνέπεια, η θέση του εκπαιδευτικού συστήματος σε σχέση με τη διαιώνιση ή την αμφισβήτηση των στερεοτύπων συνδέεται εξίσου με τις δομές εξουσίας που αφορούν το ποιος αποφασίζει ποια γνώση πρέπει να μεταδοθεί και πώς εκπροσωπούνται οι διάφορες ομάδες. Το αποτέλεσμα της διατήρησης της υφιστάμενης κατάστασης από τους έχοντες την εξουσία θα ήταν πιθανότατα μια κουλτούρα που παράγει ενεργά στερεότυπα και χρησιμεύει στην περαιτέρω εμπέδωση της κοινωνικής ανισότητας μέσω μιας εκπαιδευτικής πρακτικής. Αντίθετα, αν οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις ανατρέψουν αυτές τις δομές εξουσίας, διαλύουν τα στερεότυπα δημιουργώντας μια κοινωνία που είναι εκπαιδευτικά ποικιλόμορφη και περιλαμβάνει διαφοροποιημένα αλλά ακριβή γεγονότα γύρω από την ιστορία και τον πολιτισμό.

Θεσμική προκατάληψη και συστημικά στερεότυπα: Σε θεσμικό επίπεδο, οι πολιτικές ή οι πρακτικές μέσα σε ορισμένα συστήματα μπορεί να υποκρύπτουν στερεότυπα που ευνοούν κάποιους έναντι άλλων.

Διαδικασίες κοινωνικοποίησης και ομαδική ταυτότητα

Πώς η κοινωνικοποίηση αναπαράγει την ταυτότητα και τα στερεότυπα σχετικά με τις ομάδες; Η διαδικασία κατά την οποία τα μέλη μαθαίνουν, κατανοούν τις πεποιθήσεις, τα πρότυπα κ.λπ. από την κοινωνική τους ομάδα. Η ταυτότητα της ομάδας είναι το άλλο μισό των στερεοτύπων και διαμορφώνεται από αυτές τις διαδικασίες.

Οι συλλογικές εμπειρίες, καθώς και οι κανόνες και οι αξίες που έχει από κοινού μια συγκεκριμένη ομάδα δημιουργούν αυτό που ονομάζεται ταυτότητα ομάδας. Τα στερεότυπα, αντίθετα, είναι υπεραπλουστευμένες απόψεις ή γενικεύσεις για τις ομάδες αυτές. Οι ίδιες διαδικασίες που δημιουργούν τα στερεότυπα - τα μέσα ενημέρωσης, οι πολιτισμικές νόρμες και η κοινωνικοποίηση - παρέχουν επίσης τη διπλή προοπτική για την αυτοαντίληψη εντός της δικής τους ομάδας (in-group) ή εκείνων εκτός αυτής (out-group).

Η διαδικασία εσωτερίκευσης των στερεοτύπων που επικρατούν σε βάρος μιας κοινωνικής ομάδας μπορεί στη συνέχεια να ενισχύσει το να ανήκεις ή να ταυτίζεσαι κατά κάποιο τρόπο με την ίδια ομάδα. Ας υποθέσουμε ότι ένα στερεότυπο για μια ομάδα είναι ότι είναι προσανατολισμένη στην κοινότητα, οπότε τα μέλη της ομάδας μπορεί να αισθάνονται πίεση να εκφράσουν αυτό το χαρακτηριστικό ως μέρος της ταυτότητάς τους. Αυτή η δυαδικότητα δημιουργεί ένα σπινάλι ενίσχυσης της δημιουργίας στερεοτύπων και της ταυτότητας της ομάδας - τα στερεότυπα διαμορφώνουν ένα κομμάτι του πώς βλέπει κάποιος τον εαυτό του, το οποίο με τη σειρά του ενισχύει το στερεότυπο.

Η ομαδική ταυτότητα και τα στερεότυπα είναι, κατά μία έννοια, οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος - και τα δύο είναι αποτελέσματα διαδικασιών κοινωνικοποίησης που διδάσκουν τους ανθρώπους να κατηγοριοποιούν τον εαυτό τους και τους άλλους με βάση την αντιλαμβανόμενη ομαδική ιδιότητα. Αυτά τα είδη ταξινόμησης χρησιμοποιούνται ως βάσεις για τη δράση και την αλληλεπίδραση στην κοινωνία, ενισχύοντας το στερεότυπο και εδραιώνοντας την ομάδα.



Ο ρόλος της δυναμικής εντός και εκτός ομάδας: υπογραμμίζει τον ρόλο που διαδραματίζει η δυναμική της εξωτερικής ομάδας. Τείνουμε να συμπαθούμε τα μέλη της εντός-ομάδας μας και να αντιπαθούμε εκείνα της εκτός-ομάδας. Σε πολλές περιπτώσεις, η δυναμική αυτή προωθείται από στερεοτυπικές ιδέες που αντιπαραβάλλουν τις ομάδες αντί να ενισχύουν τα κοινά τους σημεία.

Ο αντίκτυπος των στερεοτύπων

Τα στερεότυπα έχουν αρκετά επιζήμια επίδραση στον τρόπο λειτουργίας τόσο του ατόμου όσο και των ανθρώπων. Διαιωνίζουν ψευδείς, επιβλαβείς αφηγήσεις που συμβάλλουν στην περιθωριοποίηση των άλλων. Για τα άτομα, η εμπειρία των στερεοτύπων μπορεί να μειώσει την αυτοπεποίθηση και να προκαλέσει το αίσθημα άγχους ή ακόμη και την εμπειρία της στερεοτυπικής απειλής (φόβος να αποδώσει σύμφωνα με το στερεότυπο για την κοινωνική του ομάδα). Τα στερεότυπα στην κοινωνία είναι μερικοί από τους τρόπους μέσω των οποίων συνεχίζεται η συστημική ανισότητα, δηλαδή παρέχουν δικαιολογία για την αρνητική μεταχείριση και αναπαράγουν περισσότερες διακρίσεις διατηρώντας έτσι τα πράγματα ως έχουν. Κρίσιμη για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών και δίκαιων μαθησιακών περιβαλλόντων είναι το είδος της ευαισθητοποίησης που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί σχετικά με το πώς αυτές οι δυνάμεις μπορούν να διαμορφώσουν τους ανθρώπους.

Τα στερεότυπα είναι υπεραπλουστευμένα και γενικευμένα, συνήθως σε ομάδες ανθρώπων, γεγονός που συμβάλλει σε αρνητικές επιπτώσεις τόσο για το άτομο όσο και σε ένα ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο. Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς να διερευνήσουν αυτές τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, αλλά αυτές οι περιγραφές μερικές φορές δεν φαίνονται αρκετές.

Επιπτώσεις στα άτομα

1. Απώλεια της αυτοεκτίμησης και της ταυτότητας: Ειδικά αν έχει μάθει να εσωτερικεύει αυτές τις αρνητικές ετικέτες.
2. Απειλή στερεοτύπων: Η απειλή στερεοτύπων σημαίνει καταστάσεις στις οποίες τα άτομα κινδυνεύουν αν αποτύχουν ή έχουν ένα σχετικό φόβο αποτυχίας όταν οι κοινωνικές τους ομάδες θεωρούν ότι είναι υποδεέστερες σε σύγκριση με άλλες κυρίαρχες δυνάμεις, όπως τα στερεότυπα φύλου και φυλής. Αυτό μπορεί να προκαλέσει άγχος, το οποίο επιδεινώνει τη γνώση και την απόδοση.
3. Επιπτώσεις στην ψυχική υγεία: Η συνεχής έκθεση σε στερεότυπα μπορεί να προκαλέσει άγχος, κατάθλιψη και χρόνια στρες. Το να ζει κανείς σε έναν κόσμο που θεωρεί τόσο μεγάλο μέρος της ίδιας της ύπαρξής του ανεπαρκές ή προβληματικό είναι συναισθηματικά εξαντλητικό.
4. Εντύπωση για τη συμπεριφορά και τις επιλογές: Τα στερεότυπα μπορεί να έχουν μόνιμο αντίκτυπο στον τρόπο που κάποιος αποφασίζει να ακολουθήσει τη ζωή του, περιορίζοντάς τον συνήθως.

Αντίκτυπος στην κοινωνία

1. Στερεοτυπία: Τα στερεότυπα συμβάλλουν στην τροφοδότηση της συστημικής ανισότητας, καθώς χρησιμεύουν ως εκλογίκευση για πρακτικές και πολιτικές διακρίσεων.



2. Διαιώνιση των ανισορροπιών ισχύος: Τα στερεότυπα χρησιμεύουν στη διατήρηση των κοινωνικών ιεραρχιών, διατηρώντας σχέσεις εξουσίας που τελικά ευνοούν τις κυρίαρχες ομάδες.

3. Πολιτιστικός/κοινωνικός διαχωρισμός: Υπάρχει κοινωνικός ή πολιτισμικός διαχωρισμός λόγω στερεοτύπων, δυσπιστίας μεταξύ διαφορετικών ομάδων που οδηγεί σε αδύναμη αίσθηση κοινότητας. Η αναγωγή των ανθρώπων σε στερεότυπα καθιστά ευκολότερη την απανθρωποποίησή τους- δυσκολότερο όμως για τον δράστη προκαταλήψεων ή εγκλημάτων μίσους, θα είναι να ταυτιστεί με ένα άτομο ως πρόσωπο και όχι απλώς ως μέρος κάποιας ομάδας. Η προσέγγιση με βάση τα στερεότυπα μπορεί να προκαλέσει κοινωνικούς διαχωρισμούς επειδή οι ομάδες ορίζονται από τις εικόνες και όχι από τη γνώση και τον σεβασμό.

4. Ποικιλομορφία του εκπαιδευτικού δυναμικού: Δημιουργεί ένα φαινόμενο ντόμινο, με την έννοια ότι οι νέοι έχουν περισσότερες πιθανότητες να τα πάνε άσχημα, αν τους θεωρούν λιγότερο ικανούς και έτσι λαμβάνουν λιγότερα παραδείγματα ποιοτικής εργασίας. Ομοίως στο εργατικό δυναμικό, τα στερεότυπα μπορεί να επηρεάσουν τις πρακτικές πρόσληψης και τις προαγωγές αλλά και την ατμόσφαιρα στον χώρο εργασίας, όπου η πολιτισμική ποικιλομορφία μπορεί να παράγει πιο επιτυχημένους ηγέτες που αξιοποιούν αποτελεσματικά όλους τους εργαζόμενους.

5. Αιτιολόγηση των πολιτικών διακρίσεων: Τα στερεότυπα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μεγαλύτερη κλίμακα για να δικαιολογήσουν πολιτικές και πρακτικές διακρίσεων. Αυτό μπορεί να φανεί, για παράδειγμα, στο στερεότυπο των μεταναστών ότι "κλέβουν θέσεις εργασίας" από τον ίδιο τον ντόπιο πληθυσμό, που αποτελεί προτιμώμενη δικαιολογία για περιοριστικές πολιτικές μετανάστευσης.

Μακροπρόθεσμες συνέπειες

1. Τα παιδιά που μεγαλώνουν σε περιβάλλον όπου αλληλεπιδρούν πολύ συχνά με στερεότυπα σχετικά με τα μέλη της ομάδας τους, τα υιοθετούν και οι συνέπειες μπορεί να συνεχιστούν για περισσότερες από μία γενιές. Αυτό ενισχύει τον κύκλο της φτώχειας και της χαμηλής εκπαιδευτικής επίδοσης που προκαλεί κοινωνικό αποκλεισμό.

2. Διάβρωση της κοινωνικής συνοχής: Η εμπιστοσύνη και η κοινωνική συνοχή είναι δύσκολο να διατηρηθούν όταν οι αλληλεπιδράσεις περιορίζονται σε στερεότυπα. Μια κοινωνία διαιρεμένη από προκαταλήψεις είναι λιγότερο πιθανό να ενωθεί μπροστά στα κοινά προβλήματα, και σημαίνει επίσης ότι χάνουμε ένα πλήρες φάσμα απόψεων από τον πιο πολύτιμο πόρο μας – δηλαδή ο ένας από τον άλλο. Αυτή η απουσία ενότητας μπορεί σιγά σιγά να μειώσει τους δημοκρατικούς θεσμούς και να επιτρέψει κοινωνικές συγκρούσεις και χάος.

3. Παγκόσμιες συνέπειες: Σε διεθνή κλίμακα, τα στερεότυπα μπορούν επίσης να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο οι χώρες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Η δημιουργία υποτιμητικών στερεοτύπων για χώρες ή πολιτισμούς δεν είναι μόνο παρεμποδιστική σε παγκόσμια ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η ασφάλεια και η οικονομική ανάπτυξη, αλλά μπορεί επίσης να εκτροχιάσει τη συνεργασία.

Επιπτώσεις για τους εκπαιδευτικούς

Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς να γνωρίζουν το εύρος και το βάθος των στερεοτύπων, διότι η γνώση αυτή μπορεί να τους βοηθήσει να δημιουργήσουν ένα πιο



συμπεριληπτικό και δίκαιο μαθησιακό περιβάλλον. Είναι σημαντικό για τους εκπαιδευτικούς να αναγνωρίζουν τα στερεότυπα στην τάξη και να είναι προληπτικοί στην αμφισβήτησή τους, ώστε όλοι οι μαθητές να έχουν ίσες ευκαιρίες να ευδοκιμήσουν χωρίς να εμποδίζονται από κακές υποθέσεις. Αυτό δεν σημαίνει μόνο ότι πρέπει να συμβιβαστούν με τις δικές τους προκαταλήψεις, αλλά περιλαμβάνει και τη διδασκαλία των μαθητών πώς να ασκούν κριτική και να αποδομούν τα στερεότυπα που υπάρχουν στην κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εργαστούν για να καταρρίψουν τις επιβλαβείς ιστορίες που συμβάλλουν στην ανισότητα και να καλλιεργήσουν μια δικαιότερη κοινωνία.

Προκλητικά στερεότυπα

Απαιτείται μια προληπτική προσέγγιση για την αμφισβήτηση αυτών των στερεοτύπων, η οποία περιλαμβάνει τον προβληματισμό του ατόμου για τον εαυτό του και στη συνέχεια δράση. Μπορούμε να ξεκινήσουμε αντιμετωπίζοντας με ειλικρίνεια τις δικές μας πεποιθήσεις και προκαταλήψεις, αναγνωρίζοντας τους τρόπους με τους οποίους αυτές μπορεί να εκφράζονται (όπως με ρητά ή ανεπαίσθητα στερεότυπα) στην τάξη. Είναι απολύτως ζωτικής σημασίας να αξιολογούμε επίσης το πρόγραμμα σπουδών και τα σχολικά βιβλία ως προς την ακρίβειά τους, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν το κατά τα άλλα άγνωστο φυλετικό ποικίλο υλικό. Εάν οι μαθητές είναι σε θέση να σκέφτονται κριτικά, έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν αυτό που η κοινωνία ενσωματώνει στο μυαλό τους ως αναγκαιότητα ή στερεότυπο.

Η αντιμετώπιση των στερεοτύπων δεν είναι κάτι που μπορεί να επιτευχθεί βραχυπρόθεσμα, αλλά απαιτεί πάντα μια πολύπλευρη και μακροπρόθεσμη προσέγγιση. Αυτό περιλαμβάνει την προθυμία για βαθύ αυτοστοχασμό, κριτική στις εκπαιδευτικές πρακτικές και καθορισμό μέσων με τα οποία η εκπαίδευση θα γίνει χωρίς αποκλεισμούς.

Αυτο-αναστοχασμός: Προσδιορισμός και αναγνώριση προσωπικών προκαταλήψεων

Οι δραστηριότητες αυτοαναστοχασμού επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν μεγαλύτερη επίγνωση του τρόπου με τον οποίο οι προκαταλήψεις τους μπορεί να επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους διδάσκουν- αυτό μπορεί να σημαίνει ότι συνειδητοποιούν ποιος τιμωρείται πειθαρχικά, ποιες προσδοκίες τίθενται και πού κατευθύνεται η προσοχή μέσα στην τάξη. Οι εκπαιδευτικοί που αναγνωρίζουν και λαμβάνουν υπόψη τους αυτές τις προκαταλήψεις είναι πιο ικανοί να κάνουν στοχαστικές, δίκαιες επιλογές που βοηθούν όλους τους μαθητές.

Αναθεώρηση ή έλεγχος προγράμματος σπουδών και διδασκαλίας

Η θεσμοθέτηση αυτών των διορθωτικών μέτρων αρχίζει με την κριτική εξέταση του προγράμματος σπουδών, ώστε να είναι σε θέση να καταρρίψει τα στερεότυπα που μεταδίδονται μέσω της εκπαίδευσης. Οδηγεί τους μαθητές να έχουν μια πιο συμπεριληπτική κοσμοθεωρία- τους προκαλεί να βλέπουν τον κόσμο μέσα από πολλαπλούς φακούς. Οδηγεί επίσης τους μαθητές που προέρχονται από υπόβαθρα ή ομάδες που έχουν υποστεί στερεότυπα να αισθάνονται ότι η εκπαίδευσή τους είναι εξίσου ουσιαστική και σκόπιμη, ενώ παράλληλα καλλιεργεί μια θετική αίσθηση του ανήκειν.

Διδασκαλία κριτικής σκέψης στους μαθητές

Οι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν την κριτική σκέψη, ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν τις δεξιότητες να αντιμετωπίσουν τα στερεότυπα μόνοι τους, εντός και εκτός σχολείου. Η δεξιότητα αυτή είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο στην εκπαίδευση, αλλά και για την



καθοδήγηση των μαθητών ώστε να είναι ενημερωμένοι για τον κόσμο, καθώς βομβαρδίζονται με προκατειλημμένες πληροφορίες και αδικίες.

Πρώθηση της ποικιλομορφίας στην τάξη

Ένα περιβάλλον τάξης χωρίς αποκλεισμούς μπορεί να εξαλείψει τα στερεότυπα, καθιστώντας την ποικιλομορφία κανόνα και διδάσκοντας την αποδοχή. Όσο περισσότερο οι μαθητές κατανοούν τη διαφορετικότητα ως κανόνα και όχι ως εξαίρεση, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να βασίζονται σε στερεότυπα για να κατανοήσουν τι συμβαίνει στον κόσμο μας. Επιπλέον, αναπτύσσει την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των μαθητών, όπου βιώνουν την ενσυναίσθηση που τους βοηθά να κατανοήσουν ότι οι άνθρωποι έχουν διαφορετικές εμπειρίες.

Αντιμετωπίζοντας τα στερεότυπα καθώς συμβαίνουν

Η καταγγελία των στερεοτύπων τη στιγμή που χρησιμοποιούνται συμβάλλει στην καταπολέμηση της διαίωσής τους και, επιπλέον, στέλνει το μήνυμα ότι τέτοιες ιδέες δεν θα γίνουν αποδεκτές. Διδάσκει επίσης στους μαθητές πώς τα στερεότυπα έχουν ευρύτερες κοινωνικές επιπτώσεις, προετοιμάζοντάς τους να εντοπίζουν και να αμφισβητούν αυτές τις προκαταλήψεις στο μέλλον.

Ερωτήσεις προβληματισμού

1. Ποια είναι τα στερεότυπα στη διδασκαλία σας και πώς μπορείτε να τα αναγνωρίσετε - να τα αμφισβητήσετε;
2. Πώς τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο πολιτισμός ωθούν τους μαθητές να οικοδομήσουν στερεότυπα;
3. Πώς μοιάζει ένα περιβάλλον στην τάξη που λειτουργεί με στόχο την αντιμετώπιση και την ενεργή αντίσταση στα στερεότυπα;

0.3.3.7. Ερωτήσεις αυτοαξιολόγησης

Σκεφτείτε μια πρόσφατη ανταλλαγή απόψεων στην τάξη - Μήπως κάποια στερεότυπα διαμόρφωσαν την αντίδραση ή τις αποφάσεις σας;

Πώς μπορείτε να προσδιορίσετε τις προκαταλήψεις που έχετε;

Αναφορές

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.

Steele, C. M., & Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 797-811. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.797>

Dovidio, J. F., & Gaertner, S. L. (1986). *Prejudice, discrimination, and racism*. Academic Press.

Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (4th ed., pp. 357–411). McGraw-Hill.

McGarty, C., Yzerbyt, V. Y., & Spears, R. (2002). *Stereotypes as explanations: The formation of meaningful beliefs about social groups*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489877>



Steele, C. M. (2011). *Whistling Vivaldi: How stereotypes affect us and what we can do*. W.W. Norton & Company.

Tatum, B. D. (2017). *Why are all the Black kids sitting together in the cafeteria?: And other conversations about race*. Hachette UK.

van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283. <https://doi.org/10.1177/0957926593004002006>



Ενότητα 0.3.4 [Αυτοκατευθυνόμενη]. Αξίες, πεποιθήσεις και προκαταλήψεις

Αυτή η ενότητα αποτελεί μέρος της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης. Αναζητήστε το αντίστοιχο αρχείο στην πλατφόρμα



Co-funded by
the European Union

Συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται είναι αποκλειστικά του/των συγγραφέα/ων και δεν αντανακλούν κατ' ανάγκη τις απόψεις και τις γνώμες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση ούτε η χορηγούσα αρχή μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι γι' αυτές.

Ενότητα 0.3.5. [Αυτοκατευθυνόμενη] Αμφισβητώντας τον εαυτό μας

Αυτή η ενότητα αποτελεί μέρος της αυτοκατευθυνόμενης μάθησης. Αναζητήστε το αντίστοιχο αρχείο στην πλατφόρμα

